

Εξώφυλλο: Στιγμιότυπο από την εγκατάσταση «The Weather Project» από τον Olafur Eliasson. Turbine Hall, Tate Modern, Λονδίνο, 2003-2004. Φωτ. Kyle Gudsell

Περιεχόμενα

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

- 12 «Δραστηριότητες Δ.Σ. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ»
- 21 **Α. Μελανίτου**, «Απελευθέρωση κλειστών επαγγελματών - αρχιτέκτονες - ελάχιστες αμοιβές και σχετικά θέματα»
- 22 **Κ. Αλιπράντη**, «Διαδρομές στη Μάρπησσα. Βιωματικό φεστιβάλ»

24 Π Ρ Α Σ Ι Ν Ο Β Η Μ Α

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Α

Ψηφιακές χωρικές επεκτάσεις

[Επιμέλεια: Ο. Βενετσιάνου, Μ. Δόξα, Ν. Μπαζαίου]

- 30 **Σ. Γιαννούδης**, «Κατασκευάζοντας τον δημόσιο χώρο στο ψηφιακό παράδειγμα»
- 33 **Δ. Ψυχογιός**, «Υβριδικά περιβάλλοντα ως εργαλεία διαχείρισης της επισκεψιμότητας»
- 36 **Ε. Αντωνοπούλου, Φ. Σετάκη, Τ. Τζόκα**, «ανενεργό - ενεργώ»
- 40 **Ο. Βενετσιάνου**, «Η οθόνη ως επέκταση του δημοσίου χώρου»
- 44 **Α. Αθανασιάδη**, «Δημοφιλείς χώροι – Το παράδειγμα του σταθμού της Ζυρίχης»
- 48 **Γ. Κουφάκης**, «Αναδυόμενες τεχνολογίες στον σχεδιασμό του δημοφιλούς χώρου»
- 51 **Κ. Παπαϊωάννου**, «Το “δημοφίλες” μνημείο ως προϊόν των σύγχρονων μνημονικών τεχνικών»

54 Ε Ι Δ Η Σ Ε Ι Σ

Η Σ.Ε. ενημερώνει όλους τους συναδέλφους που επιθυμούν να αποστείλουν υλικό, να τηρούν τις αναγκαίες τεχνικές προδαφές που ισχύουν για το περιοδικό. Κάθε συνάδελφος που εκδηλώνει την πρόθεσή του για αρθρογραφία στα προγραμματισμένα αφιερώματα πρέπει να αποστείλει πρώτα ενημερωτική περιλήψη του άρθρου του. ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΜΕΝΑ ΣΕ CD ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ PRINT-OUT ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ. ΓΙΑ ΑΡΘΡΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΩΝ Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΥΜΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ 1000-1200 ΛΕΞΕΙΣ (ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ Η ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ), ΓΙΑ ΑΡΘΡΑ ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ 700 ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ 400 ΛΕΞΕΙΣ. ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗ Σ.Ε. ΤΟ ΥΛΙΚΟ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ. ΤΟ ΙΔΙΟ ΙΣΧΥΕΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΙΑ ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ. Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδικό να ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ και να ασκείται κριτική για το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από όλους τους συναδέλφους.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 & Κλάδου, 105 55 Αθήνα
τηλ.: 210 3215 146 / fax: 210 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

‘ARCHITEKTONES’
JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS
Issue 81, Cycle B, September / October 2010
Vrysakiou 15 & Kladou, 105 55 Athens
tel.: +30 210 3215 146 / fax: +30 210 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Ευάγγελος Λυρούδης**

Αντιπρόεδρος: **Γιώργος Νικολάου**

Γεν. Γραμματέας: **Μαρία Κουμπανά**

Ειδ. Γραμματέας: **Μυρτώ Δεσποτίδη**

Ταμίας: **Γαρυφαλιά Κοσμόγλου**

Μέλη: Δημήτρης Δούμας

Αντώνης Μαούνης

Δημήτρης Μαραβέας

Κώστας Μπαρδάκης

Κώστας Μπελμπασάκης

Θανάσης Μπούμης

Γιάννης Πάνου

Ισίδωρος Σέμψης

Κώστας Τζατζάνης

Βασίλης Χατζηκίδης

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Ευάγγελος Λυρούδης

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους 0,003 €

ΕΚΔΟΤΗΣ
Σωτήρης Δημακόπουλος
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ 3D Σ. Δημακοπούλου & ΣΙΑ ΕΕ
Καρνεάδου 20, 163 46 Ηλιούπολη
τηλ.: 210 9235 487-9
fax: 210 9222 743
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Όλγα Σημαιοφορίδου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Γιώργος Καλομηνίδης
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Βιργινία Παυλίδου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ
Λάμπης Δορλής
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
Αρετή Κατή
Μέλιω Παπαδοπούλου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Νίκη Δανηλίδου
DTP SERVICE

Sharpen

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Αφοι Αθ. Τσακίρη ΑΕ
Κηφισού 18 ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 210 5124 578, 210 5126 570
ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

Η εξάπλωση της ψηφιακής τεχνολογίας επηρεάζει καθοριστικά την εμπειρία του δημοσίου χώρου. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η λειτουργία του ως πεδίο επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών, μεταφέρεται σταδιακά στα ηλεκτρονικά μέσα και αποτυπώνεται στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Με την ένταξη στον ιστό της πόλης διαφόρων συστημάτων που μεσολαβούν στην κοινωνική αλληλεπίδραση, δημιουργείται ένας υβριδικός χώρος που αποτελείται από τη σύνθεση του απτού/φυσικού και του δυνητικού/ψηφιακού χώρου. Στο αφιέρωμα αυτό διερευνούνται οι στρατηγικές και τα αρχιτεκτονικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται κατά την ενσωμάτωση ψηφιακών εφαρμογών στον δημόσιο χώρο της πόλης με σκοπό να αναζωογονηθεί και να αυξηθεί η επισκεψιμότητά του.

Henning Larsen Architects, Massar Children's Discovery Center, Δαμασκός, Συρία.
Από την έκθεση Building sustainable communities – Δανοί αρχιτέκτονες και μηχανικοί για την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη

ΒΡΑΒΕΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ 2010

Ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων θεωρεί πως η αρχιτεκτονική δημιουργία και η προβολή του έργου των αρχιτεκτόνων πρέπει να είναι στο επίκεντρο με επιδιωκόμενους στόχους:

- Τη διεύρυνση της ποιοτικής αρχιτεκτονικής.
 - Την προβολή του έργου των αρχιτεκτόνων και τη διάχυση της αρχιτεκτονικής δημιουργίας στην Ελληνική Κοινωνία.
- Στα πλαίσια του 11ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου, προκηρύσσει βραβεία αρχιτεκτονικής, που έχουν στόχο την προβολή του σύγχρονου υλοποιημένου αρχιτεκτονικού έργου (κτίρια, πολεοδομικές μελέτες, εικαστικές παρεμβάσεις, κατασκευές) στην Ελλάδα και το εξωτερικό και την αναγνώρισή του από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Όλα τα βραβεία είναι τιμητικά (αναμνηστική πλάκα και δίπλωμα) και θα απονεμηθούν σε ειδική τελετή κατά τη διεξαγωγή του 11ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου.

Συγκεκριμένα αποφασίστηκε η απονομή των παρακάτω βραβείων:

1. ΝΕΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

- Κατοικία
- Δημόσια κτήρια
- Αστικός σχεδιασμός

Βραβείο σε έργα αρχιτεκτονικής που έχουν υλοποιηθεί από αρχιτέκτονες κάτω των 45 ετών (γεννημένοι μετά την 01-01-1965).

Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 3 έπαινοι.

2. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΟΡΩΝ

- Κατοικία
- Δημόσια κτήρια
- Αστικός σχεδιασμός

Βραβείο σε αρχιτεκτονικό έργο Ελλήνων που υλοποιήθηκε στο εξωτερικό ή ξένων αρχιτεκτόνων που υλοποιήθηκε στην Ελλάδα.

Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 3 έπαινοι.

3. ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

- Κατοικία
- Δημόσια κτήρια
- Αστικός σχεδιασμός

Βραβείο σε υλοποιημένες παρεμβάσεις αρχιτεκτόνων σε ιδιωτικό ή Δημόσιο χώρο.

Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 3 έπαινοι.

4. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ/ΑΓΡΟΤΙΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

- Κατοικία
- Δημόσια κτήρια
- Αστικός σχεδιασμός

Βραβείο σε έργο Αρχιτεκτόνων που υλοποιήθηκε σε παραδοσιακούς οικισμούς και οικισμούς < 2000 κατοίκων.

Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 3 έπαινοι.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η υποβολή υποψηφιοτήτων είναι ελεύθερη, γίνεται με

ανοικτή εκδήλωση ενδιαφέροντος, στον ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων και υποβάλλονται ανά κατηγορία. Όλες οι προτάσεις είναι επώνυμες.

Η συνιστώμενη Κριτική Επιτροπή είναι 7μελής και αποτελείται από:

- Έναν εκπρόσωπο του ΣΑΕ (Συμβούλιο Αρχιτεκτόνων Ευρώπης).
- Έναν εκπρόσωπο του ΤΕΕ.
- Έναν εκπρόσωπο του καθημερινού Τύπου (ΕΣΗΕΑ).
- Έναν εκπρόσωπο του Τμήματος Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ.
- Έναν εκπρόσωπο του Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

- Δύο εκπροσώπους της αρχιτεκτονικής Κοινότητας που υποδεικνύονται από το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Έργο της επιτροπής είναι η αξιολόγηση ανά κατηγορία των έργων που θα υποβληθούν προς κρίση καθώς και η επιλογή των βραβείων και επαίνων. Το σύνολο των έργων που θα επιλεγεί από την Κριτική Επιτροπή θα παρουσιασθεί στα πλαίσια της Έκθεσης Αρχιτεκτονικού Έργου του 11ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου, θα αποτελέσει ειδική έκδοση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και αφιέρωμα στο περιοδικό «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ». Για τον λόγο αυτό, προσκαλούνται όλοι οι αρχιτέκτονες της χώρας να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους για τις τέσσερις (4) κατηγορίες ή για όσες επιθυμούν, αποστέλλοντας στην έδρα του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, έργα όχι περισσότερα από τρία (3) ανά κατηγορία.

Όλες οι προτάσεις που θα υποβληθούν πρέπει να έχουν χρονικό ορίζοντα υλοποίησης την τελευταία πενταετία. (Η συμμετοχή σε μια μελετητική ομάδα θεωρείται ως συμμετοχή με έργο για το κάθε μέλος της ομάδας ξεχωριστά).

Στην Α΄ φάση οι αρχιτέκτονες που επιθυμούν να συμμετάσχουν πρέπει να υποβάλλουν:

- Αίτηση εκδήλωσης ενδιαφέροντος όπου θα αναφέρεται ο τίτλος του έργου ή των έργων καθώς και η σύνθεση της μελετητικής ομάδας.
- Τεύχος μεγέθους Α3.

Υποβάλλεται ένα τεύχος ανά έργο που θα περιλαμβάνει:

- Αντιπροσωπευτικά σχέδια, φωτογραφίες, απεικονίσεις του έργου ή άλλο υλικό το οποίο επεξηγεί το έργο.
- Πλήρη στοιχεία της ομάδας μελέτης ή του μελετητή.
- Σύντομο κείμενο-έκθεση για το έργο (έως 500 λέξεις).

Η υποβολή των παραπάνω πρέπει να γίνει μέχρι τη **Δευτέρα 10/01/2011**.

Στη Β΄ φάση, μετά τη διαδικασία επιλογής, οι αρχιτέκτονες των επιλεγμένων έργων (για τα βραβεία και τους επαίνους) θα κληθούν να υποβάλλουν το απαραίτητο υλικό για τη συμμετοχή στην Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου του 11ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου, στην ειδική έκδοση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και στο αφιέρωμα του περιοδικού «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ».

Επισημαίνουμε ότι όλες οι συμμετοχές στα «Βραβεία Αρχιτεκτονικής 2010» θα εκτεθούν στα πλαίσια του 11ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου.

Οι προδιαγραφές θα αποσταλούν έγκαιρα από τη Γραμματεία του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων.

Το υλικό θα αποστέλλεται στα γραφεία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (Βρυσακίου 15 & Κλάδου, Μοναστηράκι, Αθήνα).

Προς
• Τον Πρωθυπουργό κο Γεώργιο Παπανδρέου
• Το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης – Υπουργό κο Ιωάννη Ραγκούση – Υφυπουργό κο Γεώργιο Ντόλιο – Γενικό Γραμματέα κο Δημήτριο Στεφάνου
• Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κлиматικής Αλλαγής – Υπουργό κα Τίνα Μπιρμπίλη – Γενική Γραμματέα Χωροταξίας και Αστικής Ανάπτυξης κα Μαρία Κατσά
Θέμα: Σχέδιο νόμου για τον Οργανισμό της Περιφέρειας Αττικής

Αντί προλόγου:

Με την ψήφιση του Ν.2039/92 (Σύμβαση της Γρανάδας) το κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει την υποχρέωση να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας και να την ενσωματώσει στον Αειφόρο κατά το Σύνταγμα, αναπτυξιακό σχεδιασμό τοποθετώντας την προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς μεταξύ των ουσιαστικών στόχων του Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού.

Ενδεικτικά θα αναφέρουμε το άρθρο 1 της παραπάνω σύμβασης, δηλαδή τον ορισμό της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, το άρθρο 3 παρ. 2 που αναφέρει ότι το Κράτος ή η Περιφέρεια οφείλει να εξασφαλίσει την προστασία των Μνημείων, των Αρχιτεκτονικών συνόλων και των Τόπων, και τέλος το άρθρο 10 παρ.1 όπου διευκρινίζεται η Πολιτική της Ολοκληρωμένης Προστασίας.

Παρατηρήσεις επί των άρθρων 22,23,24,47,48 και 49 του Σχεδίου Νόμου για τον Οργανισμό της Περιφέρειας Αττικής.

Έπετα από τη γνωστοποίηση του σχεδίου νόμου και αφού μελετήσαμε τα επίμαχα άρθρα έχουμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα:

- Άρθρο 22 (Γενική Δ/ση Περιβάλλοντος και Υποδομών)
Προτείνεται από το σχέδιο νόμου μόνο ο Χωροταξικός σχεδιασμός στην αιρετή Περιφέρεια και ανατίθεται η Πολεοδομία στην κρατική Περιφέρεια. Η πρόταση μας είναι ότι θα πρέπει να υπάρξει ενιαία αντιμετώπιση Χωροταξικού και Πολεοδομικού σχεδιασμού.

- Άρθρο 23 (Αρμοδιότητες – Διάρθρωση Δ/σης Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού)
Δημιουργείται μόνο μια Δ/ση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού για την Περιφέρεια Αττικής, όπου επίσης απουσιάζει ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός, χωρίς να γίνεται καμία αναφορά σε ενιαία αντιμετώπιση Χωροταξικού και Πολεοδομικού σχεδιασμού.

- Άρθρο 24 (Αρμοδιότητες – Διάρθρωση)
Στην παρ. 3 δεν περιλαμβάνονται τα Κτηριακά Έργα. Εδώ έχουμε την πλήρη απουσία της Αρχιτεκτονικής από το δομημένο έργο και την πλήρη – εννοείται – απαξίωση του Αρχιτέκτονα.

- Άρθρο 47 (Προϊστάμενοι Γενικών Δ/σεων)
Στην παρ. 3 (Γενική Δ/ση Ανάπτυξης) προϊστάται υπάλληλος των κλάδων ΠΕ Χωροταξίας και Ανάπτυξης, όταν είναι γνωστό ότι οι Μηχανικοί με ειδικότητες Χωροταξίας και Ανάπτυξης καθώς και Χωροταξίας και Πολεοδομίας αποφοίτησαν από τις σχολές αυτές την τελευταία δεκαετία, και κατά συνέπεια δεν έχουν τον Α΄ βαθμό. Εδώ απουσιάζει πλήρως η ειδικότητα του Αρχιτέκτονα.

Στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου το οποίο αφορά τη Γενική Δ/ση Περιβάλλοντος και Υποδομών, τοποθετείται η ειδικότητα του Αρχιτέκτονα κατά σειρά αξιολόγησης μετά από αυτές του Πολιτικού Μηχανικού, του Τοπογράφου Μηχανικού, των Χωροτακτών και των Μηχανικών Περιβάλλοντος. Υπενθυμίζουμε ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος και στον Ν.2039/92 (Σύμβαση της Γρανάδας), είναι κύριο αντικείμενο του γνωστικού πεδίου της Αρχιτεκτονικής επιστήμης.

- Άρθρο 48 (Προϊστάμενοι Διευθύνσεων)
Ίδιες παρατηρήσεις με τον άρθρο 47, ενώ είναι εμφανής η απουσία του Αρχιτέκτονα.

- Άρθρο 49 (Προϊστάμενοι Τμημάτων)
Μόνο στη παρ. 1 (τμήμα Σχεδιασμού Περιφερειακής Πολιτικής της Δ/σης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού) προβλέπεται θέση Αρχιτέκτονα. Στη Δ/ση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού όπου είναι η κατ΄ εξοχήν έδρα του Αρχιτέκτονα, η θέση αυτή δυστυχώς και πάλι απουσιάζει από τα συγκεκριμένα τμήματα όπως αυτά περιγράφονται στις παρ. 51,52,54 και 55.

Ολοκληρώνοντας επί του σχεδίου νόμου, εκφράζουμε την πλήρη αντίδραση μας για τον κατάφωρο αποκλεισμό μελών του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, την εξαφάνιση της Αρχιτεκτονικής και κατ' επέκταση του ρόλου του Αρχιτέκτονα από τον πυρήνα της αναπτυξιακής διαδικασίας και καταγγέλλουμε τις όποιες συνεχνιακές μεθοδεύσεις συνέβαλαν στην υλοποίηση του σχεδίου αυτού.

Προς τα μέλη των ΕΠΑΕ

Θέμα: **Λειτουργία των ΕΠΑΕ – Πλαίσιο θέσεων**

Σε κάθε συζήτηση που αναφέρεται στο σημερινό αρχιτεκτονικό έργο αναφέρονται οι έννοιες «συνέχεια», «αντίθεση», «ανανέωση», «μεταμόρφωση», «εξέλιξη». Το κεντρικό ζητούμενο είναι, συνειδητοποιώντας το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο όπου λειτουργεί το σύγχρονο αρχιτεκτονικό έργο, να δίνονται απαντήσεις σε θέματα όπως: τι συνεχίζει, πώς μεταμορφώνεται, ποια παράδοση διακόπτει, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την κλίμακά του, ποιες αντιλήψεις καθορίζουν το λειτουργικό του πρόγραμμα, τι εκφράζει και πόσο έντονα σηματοδοτεί την ιστορία της εποχής του. Οι ΕΠΑΕ, ως μηχανισμοί ελέγχου, οφείλουν να απαντούν ολοκληρωμένα στα παραπάνω.

Σ’ ότι αφορά στη θεσμοθέτηση και τη λειτουργία των επιτροπών, επισημαίνονται τα παρακάτω θέματα-αρχές:

1. Οι ΕΠΑΕ θεσπίζονται κατ’ επιταγή των άρθρων 3 και 4 του ΓΟΚ, περί πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού ελέγχου και προστασίας της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
2. Το άρθρο 3 αναφέρεται στο αντικείμενο ελέγχου των ΕΠΑΕ, στη συγκρότησή τους και στον τρόπο ελέγχου των μελετών. Υπουργικές αποφάσεις όπως η 31252/87 και η 43424/88 εξειδικεύουν τον τρόπο ελέγχου και διασφαλίζουν την ελευθερία έκφρασης του αρχιτέκτονα μελετητή.
- Το άρθρο 4 αναφέρεται στην υποχρέωση ένταξης και ενσωμάτωσης των κατασκευών στον αναπτυξιακό σχεδιασμό και το πολιτιστικό περιβάλλον, όπως επιβάλλουν οι διεθνείς συνθήκες - συμβάσεις που έχει υπογράψει η χώρα μας και υποχρεούται να τηρεί. Συγκεκριμένα: για την Αρχιτεκτονική Κληρονομιά τη συνθήκη Γρανάδας (1985- Ν.2039/92) και για την Αρχαιολογική Κληρονομιά τη συνθήκη της Μάλτας (1992-Ν.3378/05). Τα επιστημονικά κείμενα αναφοράς είναι ο Χάρτης των Αθηνών (1931), ο Χάρτης της Βενετίας (1964) και η Διακήρυξη Άμστερνταμ (1975).
- Στις συμβάσεις αυτές, πέραν των άλλων, ορίζεται σαφώς ότι το περιβάλλον είναι φυσικό και ανθρωπογενές (πολιτιστικό) και, παρά τη συμβατική παραδοχή της διάκρισης των δύο αυτών προσεγγίσεων, αποτελεί ενιαίο σύνολο. Το πολιτιστικό περιβάλλον αποτελείται από την Ακίνητη, την Κινητή και την Άυλη κληρονομιά. Η Ακίνητη κληρονομιά αποτελείται από την Αρχιτεκτονική και την Αρχαιολογική.

Ο ορισμός της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, σύμφωνα με τον Ν.2039/92, (συνθήκη της Γρανάδας), θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά:

- Τα μνημεία: κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακο-

σμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της.

- Τα αρχιτεκτονικά σύνολα: ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά.
- Οι τόποι: σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος.

Με βάση τους παραπάνω ορισμούς, καθίσταται σαφές ότι:

1. Κάθε μορφή αρχιτεκτονικής δημιουργίας, σύγχρονη, παραδοσιακή, έντεχνη ή λαϊκή, είναι στοιχείο του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος.
2. Οι τάσεις και τα αρχιτεκτονικά ρεύματα, είτε επιλέγουν τον απόλυτο σεβασμό στο υπάρχον πρότυπο αρχιτεκτονικής έκφρασης, χωρίς να το μιμούνται, είτε επιλέγουν την προβολή και την ενσωμάτωση μέσα από την αντίθεση. Τότε, όταν εκφράζονται με συνέπεια, είναι αποδεκτά και μπορούν να ενταχθούν σε διαμορφωμένο πολιτιστικό περιβάλλον.
3. Αρχαιολογικό ενδιαφέρον και έλεγχος εμφανίζεται μόνον στις περιπτώσεις αρχαιολογικής έρευνας και ανασκαφής.

ΥΠΟΒΟΛΗ ΜΕΛΕΤΩΝ

Διαδικασία Προελέγχου

Η ΕΠΑΕ, με βάση το ισχύον θεσμικό καθεστώς, έχει δικό της πρωτόκολλο και μπορεί να ελέγχει, σε κάποιες περιπτώσεις και πριν τον έλεγχο ΓΟΚ, και να βοηθάει τον μελετητή (ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ευαίσθητων περιοχών) σε θέματα τοποθέτησης κτηρίων (διασπορά ή όχι, επικώσεις – εκκαφές) ειδικών μορφολογικών απαιτήσεων, διάσπασης όγκων κ.λπ. Ελάχιστοι συνάδελφοι όμως επιλέγουν τη διαδικασία του προελέγχου, θεωρώντας ίσως ότι οδηγεί σε υποψιασμό και ενδελεχέστερη εξέταση του θέματός τους. Η εμπειρία έχει αποδείξει ότι ο τυπικός έλεγχος πληρότητας δεν εξασφαλίζει όλα τα απαραίτητα για τον έλεγχο της ΕΠΑΕ στοιχεία. Όταν προηγείται ο έλεγχος ΕΠΑΕ υποβάλλονται τελικά περισσότερα στοιχεία – πληροφορίες για το ευρύτερο περιβάλλον όπου εντάσσεται το κτίσμα και αποφεύγονται φαινόμενα ελλιπούς παρουσίας ή/και παραποίησης στοιχείων (σχέση φυσικού – διαμορφωμένου εδάφους κ.λπ.). Συχνά λοιπόν οδηγούμαστε σε καλύτερο αποτέλεσμα από τις περιπτώσεις που η λύση έρχεται μετά τον έλεγχο ΓΟΚ, με «κατευθυνόμενα» συχνά αιτήματα παρεκκλίσεων και οι αλλαγές που προτείνουμε δημιουργούν συνθήκες έντασης ιδιαίτερα όταν οδηγούν σε επανέλεγχο και καθυστέρηση της έκδοσης της αδείας οικοδομής.

Διαδικασία Ελέγχου

1. Οι μελέτες που υποβάλλονται στην ΕΠΑΕ πρέπει να έχουν ελεγχθεί από πλευράς ΓΟΚ από τον μηχανικό εφαρμογής. Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης ουδεμία αναφορά σε θέματα ΓΟΚ θα γίνεται και θα απασχολεί τα μέλη. Σε περίπτωση που ο εκπρόσωπος της πολεοδομίας έχει αμφιβολίες για τον έλεγχο ΓΟΚ που έχει προηγηθεί, αποσύρει το θέμα με εσωτερική υπηρεσιακή διαδικασία.
2. Στο φύλλο ελέγχου της μελέτης, που παραπέμπει στην ΕΠΑΕ, πρέπει σαφώς να αναγράφονται οι λόγοι που απαιτούν την εξέταση του θέματος.
3. Τα σχέδια πρέπει να είναι πλήρη, να αποδίδουν σωστά την αρχιτεκτονική πρόταση και να εμφανίζουν με σαφήνεια τα σημεία για τα οποία απαιτείται έγκριση της επιτροπής.
4. Η τεχνική αιτιολογική έκθεση, συνδυαζόμενη πιθανά με όποιο άλλο εκφραστικό μέσο επιλέξει ο μελετητής, οφείλει να περιγράφει σαφώς το αντικείμενο, να εξηγήσει την αρχιτεκτονική του άποψη και να αναφέρεται με σαφήνεια στις ζητούμενες εγκρίσεις. Παράλληλα πρέπει να τεκμηριώνει την ένταξη και ενσωμάτωση της πρότασης στο φυσικό - πολιτιστικό - πολεοδομικό περιβάλλον, στο πνεύμα των άρθρων 3 και 4 του ΓΟΚ, του Ν.2039/92 και του Ν.3378/05, δηλαδή των διεθνών συμβάσεων που ισχύουν, ώστε να προσδιορίζεται η αρχιτεκτονική προσέγγιση που επιλέγεται.

Η ΕΠΑΕ ελέγχει:

1. Την πληρότητα του σχεδιασμού και την απόδοση του αντικειμένου της μελέτης.
2. Την τεκμηρίωση της ένταξης και πολιτισμικής ενσωμάτωσης στην αιτιολογική έκθεση.
3. Την τεκμηρίωση των αιτουμένων εγκρίσεων στην αιτιολογική έκθεση.
4. Τη συνέπεια της αρχιτεκτονικής πρότασης σε σχέση με την άποψη του μελετητή.

ΤΑ ΜΕΛΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ:

1. Λειτουργούν ως θεματοφύλακες του πλαισίου θέσεων που αναφέρθηκε, σύμφωνα με τους κανόνες της αρχιτεκτονικής ως επιστήμης και ως τέχνης.
2. Ενημερώνουν τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και την αρμόδια μόνιμη επιτροπή του σε θέματα-αποφάσεις μείζονος ενδιαφέροντος.
3. Για κρίσιμα θέματα, που ενέχουν δυσκολίες τοποθέτησης ή/και διάσταση απόψεων, προτείνουν αναβολή και ζητούν άμεσα τη γνώμη της επιτροπής υποστήριξης του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.
4. Υποβάλλουν στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ετήσια έκθεση για το έργο της επιτροπής.
5. Επιλέγουν, με σύμφωνη γνώμη των μελετητών, ενδιαφέρουσες προτάσεις για συμμετοχή σε έκθεση- αρχιτεκτονικό διαγωνισμό υπό την αιγίδα του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Δεοντολογικά, οι εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στις ΕΠΑΕ:

1. Φροντίζουν για την εναλλαγή τακτικών και αναπληρωματικών μελών.
2. Ενημερώνουν τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ σε κάθε περίπτωση που φέρνουν προσωπικό τους θέμα στην ΕΠΑΕ.
3. Ενημερώνουν τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ σε περίπτωση ισοψηφίας και λήψη απόφασης με τη διπλή ψήφο του προέδρου.

Προς τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών-Πειραιώς
Νομαρχία Αθηνών
Τμήμα συγκρότησης Επιτροπών και Συμβουλίων

Σας γνωρίζουμε ότι εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ στην Πρωτοβάθμια ΕΠΑΕ της Δ/νσης Πολεοδομίας Αθηνών ορίστηκαν οι συνάδελφοι:

ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ Αθανάσιος, (Τακτικό Μέλος)
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Αργύρης, (Αναπληρωματικό Μέλος)

Προς τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών-Πειραιώς
Νομαρχία Αθηνών

Σας γνωρίζουμε ότι εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ στην Πρωτοβάθμια ΕΠΑΕ της Δ/νσης Πολεοδομίας Νότιου Τομέα ορίστηκαν οι συνάδελφοι:

ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Γιώργος, (Τακτικό Μέλος)
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Βαλασία, Αναπληρωματικό

Προς τη Διεύθυνση Πολεοδομίας Αργοστολίου
Διοικητήριο

Σας γνωρίζουμε ότι εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ στην Πρωτοβάθμια ΕΠΑΕ της Δ/νσης Πολεοδομίας Αργοστολίου ορίστηκαν οι συνάδελφοι:

ΑΝΤΥΠΑΣ Αλέξανδρος, (Τακτικό Μέλος)
ΑΝΝΙΝΟΥ Μερόπη, (Αναπληρωματικό Μέλος)

Προς τον Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο
Δήμου Ελευσίνας

Θέμα: **«Εκπόνηση μελέτης με απευθείας ανάθεση στο ΕΜΠ»**

Αξιότιμε κ. Δήμαρχε και κ.κ. Δημοτικοί Σύμβουλοι

Λάβαμε γνώση της από 14/09/10 απόφασης-πρότασης του Δημοτικού Συμβουλίου σχετικά με τη σύναψη

προγραμματικής σύμβασης μεταξύ του Δήμου Ελευσίνας και του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου για την εκπόνηση έρευνας με τίτλο: «Ανάπλαση λατομείων ΤΙΤΑΝ – Ελευσίνας – Σύνδεση με αρχαιολογικό χώρο και παράκτιο Αστικό μέτωπο», ή όπως μετονομάστηκε σε «Διατύπωση ερευνητικών κατευθύνσεων για την τοπιακή ανάπλαση Λατομείων ΤΙΤΑΝ Ελευσίνας – Σύνδεση με αρχαιολογικό χώρο και παράκτιο αστικό μέτωπο».

Καθίσταται σαφές ότι το αντικείμενο του έργου δεν σχετίζεται με την έννοια της «έρευνας» όπως αυτή στοιχειοθετείται στο άρθρο 2 εδ. α΄ του ν.1514/1985. Αντίθετα, απόλυτα στοιχειοθετείται η έννοια της μελέτης η οποία έπρεπε να ανατεθεί κατ’ εφαρμογή των διατάξεων του ν. 3316/2005.

Συνεπώς, δεν είναι δυνατή η απευθείας ανάθεσή του στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Με γνώμονα το Δημόσιο συμφέρον και την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας, ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ διερεύνησε από νομικής απόψεως την υπόθεση και σας αναφέρει τα ακόλουθα ως σημείωμα:

Ο ν. 1514/1985 «Ανάπτυξη της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας» (ΦΕΚ Α΄ 13) ορίζει στο άρθρο 1 ότι: «[...] Ο σχεδιασμός, τα προγράμματα για την επιστημονική έρευνα και την τεχνολογία και η εκτέλεσή τους διέπονται από τις διατάξεις του νόμου αυτού» και στο άρθρο 2 ότι: «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου: α) “Έρευνα” είναι η εργασία που έχει σκοπό να προαγάγει την επιστημονική γνώση σύμφωνα με διεθνώς αποδεκτές επιστημονικές θεωρίες ή η επεξεργασία νέων θεωριών, ικανών να γίνουν αποδεκτές από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Αναγκαία προϋπόθεση για να χαρακτηριστεί μία εργασία ως ερευνητική είναι η πρωτοτυπία [...] β) “Μελέτη” είναι η συλλογή και ταξινόμηση στοιχείων που προορίζονται για χρήση από κρατικούς, επιστημονικούς ή κοινωνικούς φορείς [...] ε) “Πρόγραμμα” είναι το σύνολο των ερευνητικών και τεχνολογικών έργων που αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων ερευνητικών αναγκών σε καθορισμένη χρονική περίοδο [...]».

Περαιτέρω, ο ν. 3316/2005 «Ανάθεση και εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων εκπόνησης μελετών και παροχής συναφών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄, 42) ορίζει, στο άρθρο 1 ότι: «Για την εφαρμογή του νόμου αυτού, οι παρακάτω όροι έχουν τις αντίστοιχες έννοιες:

“Μελέτη” είναι το αποτέλεσμα συστηματικής και αναλυτικής επιστημονικής και τεχνικής εργασίας και έρευνας σε συγκεκριμένο απλό ή σύνθετο γνωστικό αντικείμενο, που αποβλέπει ιδίως στην παραγωγή τεχνικού έργου ή στην επέμβαση σε τεχνικό έργο ή αφορά στον σχεδιασμό και την απεικόνιση τεχνικού έργου ή παραγωγικής διαδικασίας ή σε μεθόδους ανάπτυξης και σχεδιασμού του ευρύτερου χώρου [...]»,

Σύμφωνα με το άρθρο 2: «Ο νόμος αυτός ρυθμίζει τη σύναψη και εκτέλεση όλων των δημοσίων συμβάσεων, ανεξαρτήτως αξίας, για την εκπόνηση μελετών της παραγράφου 2».

Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτουν τα εξής:

Βασικό στοιχείο της επιστημονικής έρευνας στο πλαίσιο του ν.1514/1985 είναι η πρωτοτυπία, δηλαδή η εισαγωγή και αξιοποίηση του νέου με τη μορφή της προαγωγής της επιστημονικής γνώσης ή της επεξεργασίας νέων θεωριών και όχι ο απλός και με γνωστές ήδη μεθόδους, συνδυασμός κεκτημένων γνώσεων για την αντιμετώπιση ενός μεμονωμένου ζητήματος, με συγκεκριμένο αντικείμενο, ακόμη και εάν το αντικείμενο αυτό είναι σημαντικό στον ειδικό κύκλο που εντάσσεται.

Επίσης η έννοια της μελέτης, όπως αυτή στοιχειοθετείται στο άρθρο 1 παρ. 2 εδ. α΄ του ν. 3316/2005 καλύπτει το μέγιστο μέρος της εφαρμοσμένης επιστήμης και τεχνικής, ως μέσων εξυπηρέτησης και προαγωγής της οικονομικής, κοινωνικής και ατομικής ζωής, χωρίς να απαιτεί αναγκαία τη συνδρομή της πρωτοτυπίας. Σκοπός του δε δεν είναι η αναζήτηση του νέου, αλλά η ευθεία εφαρμογή ή εφαρμοσιμότητα της μελέτης για τη λύση δεδομένων πρακτικών προβλημάτων, ανεξάρτητα από τη σημασία τους, στην οποία εφαρμογή και ουσιαστικά εξαντλείται (βλ. Πράξεις 54/1994, 15/1995, 41, 73/1996 IV Τμ.).

Συνεπώς, έρευνα ή ερευνητικό πρόγραμμα στερούμενα του στοιχείου της πρωτοτυπίας εμπίπτουν στην έννοια της μελέτης, η ανάθεση εκπόνησης της οποίας διέπεται από τις διατάξεις του ν. 3316/2005 και διενεργείται κατά κανόνα κατόπιν δημόσιου, ανοικτού ή κλειστού, μειοδοτικού διαγωνισμού, ενώ κατ’ εξαίρεση είναι δυνατή η προσφυγή στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, που καθορίζονται ρητά και περιοριστικά στον νόμο αυτό.

Από τα όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, η απευθείας ανάθεση της εκπόνησης της ως άνω μελέτης στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο δεν είναι νόμιμη. Προφανώς ακόμη και αν προχωρήσετε στη διαδικασία εκπόνησης θα είναι βέβαιη η απόρριψη έγκρισης των χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής (βλ. Πράξεις Ελεγκτικού Συνεδρίου 54/1994, 15/1995, 41, 73/1996, 0001/1/2008 VII Τμ. Επισυνάπτεται.).

Ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ επιδιώκει ένα πλαίσιο υγιούς ανταγωνισμού στο επίπεδο των μελετών και θεωρεί καταστατικό χρέος του να προστατεύει το επιστημονικό πεδίο του Αρχιτέκτονα.

Υπό αυτό το πρίσμα θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη απόφαση-πρωτοβουλία θα πρέπει να ανακληθεί στο σύνολό της σε πλαίσια χρηστής διοίκησης.

Προς τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας
Υπόψη: Προέδρου και Ιωάννη Πολύζου

Θέμα: **Εκπόνηση μελέτης με απευθείας ανάθεση στο ΕΜΠ**

Αξιότιμε κ. Πολύζε

Σε συνέχεια του Δελτίου Τύπου του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων με Α.Π. 40785/15-07-10 με θέμα: «Ερευνητικά» Προγράμματα. Αθέμιτος Ανταγωνισμός, το οποίο και σας επανυποβάλλουμε, σας στέλνουμε απόφαση και νομική άποψη του Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (Α.Π. 41315/27-09-10) σχετικά με την ανάθεση του έργου «Ανάπλαση λατομείων ΤΙΤΑΝ – Ελευσίνας – Σύνδεση με αρχαιολογικό χώρο και παράκτιο Αστικό μέτωπο» ή όπως μετονομάστηκε: «Διατύπωση ερευνητικών κατευθύνσεων για την τοπιακή ανάπλαση Λατομείων ΤΙΤΑΝ Ελευσίνας – Σύνδεση με αρχαιολογικό χώρο και παράκτιο αστικό μέτωπο» με την από 14/09/10 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ελευσίνας και παρακαλούμε για τις δικές σας ενέργειες.

Προς τον Γενικό Γραμματέα Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
και Ανδρέα Ανδρεόπουλο

Θέμα: **Υπογραφή τοπογραφικών διαγραμμάτων**

Αξιότιμε κύριε Γενικέ Γραμματέα,

Σε απάντηση του με Α.Π. ΔΤΕ/β/34285/735 – 24/09/10 εγγράφου του ΥΠΕΚΑ προς Αποδέκτες Πολεοδομικών Εγκυκλίων, με θέμα: «Δικαιώματα σύνταξης εξαρτημένων τοπογραφικών διαγραμμάτων και τήρηση των περί αμοιβών Μηχανικών διατάξεων», σας επισημαίνουμε τα εξής:

1. Έχει εκδοθεί, επί του ζητήματος, σχετικό έγγραφο του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων (Α.Π. 40899 – 26/07/10, προς τη Διεύθυνση Λειτουργούντος Κτηματολογίου: «Υπογραφή στα τοπογραφικά διαγράμματα για το Κτηματολόγιο»), το οποίο και σας επισυνάπτουμε.

2. Σας αναφέρουμε δε ότι συμφώνως με την από 10/08/2010 απάντηση της Κτηματολόγιο ΑΕ προς τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (Επισυνάπτεται) εκκρεμεί γνωμοδότηση από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους επί του συγκεκριμένου θέματος, καθώς και απόφαση του ΥΠΕΚΑ για την ορθή κατανομή των επαγγελματικών δικαιωμάτων εν γένει των Διπλωματούχων Μηχανικών και των αποφοίτων ΤΕΙ. Συνεπώς, μέχρι την έκδοση των σχετικών γνωμοδοτήσεων και αποφάσεων που

πιθανόν οδηγήσουν σε ορισμένη νομοθετική ρύθμιση (η οποία θα περιλαμβάνει σαφώς και το δικαίωμα εκπόνησης Αρχιτεκτονικών μελετών από Αρχιτέκτονες, βλ. και π.δ. 38/2010 φεκ 78/Α) ισχύουν τα αναφερόμενα στο (με Α.Π. 40899 – 26/07/10) έγγραφο του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

3. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, παρακαλούμε, εγγράφως να διευκρινιστεί ότι το σχετικό έγγραφο του ΥΠΕΚΑ δεν αποτελεί εγκύκλιο-διαταγή προς τους υπαλλήλους των Πολεοδομικών κ.ά. Υπηρεσιών σχετικά με το δικαίωμα υπογραφής τοπογραφικών διαγραμμάτων.

Επιπλέον, σας ενημερώνουμε ότι ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ θα ασκήσει όλα τα νόμιμα δικαιώματά του σε πιθανή λανθασμένη προσπάθεια της Διοίκησης του Υπουργείου Σας να «θεσπιστούν» εν τοις πράγμασι επαγγελματικά δικαιώματα δια αλληλογραφίας και αποσπασματικών εγκυκλίων.

Προς την Υπουργό Παιδείας, Δια βίου Μάθησης
και Θρησκευμάτων
και Άννα Διαμαντοπούλου

Θέμα: **Ανάθεση Ερευνητικών Προγραμμάτων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα**

Αξιότιμη κυρία Υπουργέ,

Σας κοινοποιούμε, λόγω αρμοδιότητας, αλληλογραφία του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων σχετικά με τα ερευνητικά προγράμματα που αναστένται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Προς τη Γραμματεία του ΚΑΣ
Αθήνα

Θέμα: **Έγκριση ή μη αναθεωρημένης αρχιτεκτονικής μελέτης εφαρμογής για την αποκατάσταση του Αρχοντικού των Μπενιζέλων, επί της οδού Αδριανού 96 στην περιοχή της Πλάκας**

Σας γνωρίζουμε ότι στη συνεδρίαση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου την Τρίτη 28/09/10, στην οποία θα συζητηθεί το θέμα: «Έγκριση ή μη αναθεωρημένης αρχιτεκτονικής μελέτης εφαρμογής για την αποκατάσταση του Αρχοντικού των Μπενιζέλων, επί της οδού Αδριανού 96 στην περιοχή της Πλάκας», τον ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων θα εκπροσωπήσει ο αρχιτέκτονας κ. Νίκος Σιαπκίδης (210 7660113, 6944 713024).

Προς τον Υπουργό (Αν.) Περιβάλλοντος, Ενέργειας
και Κλιματικής Αλλαγής
κο Νίκο Σηφουνάκη

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Σας συχαίρουμε ολόψυχα για την ανάληψη των νέων
καθηκόντων σας και εκφράζουμε την πεποίθηση ότι θα
επιτύχετε στο έργο σας.
Προσβλέπουμε στην άριστη συνεργασία ως Σύλλογος
Αρχιτεκτόνων και στη βοήθειά σας την οποία είχαμε
αμέριστη ως τώρα.

Προς τον Σύλλογο Διπλωματούχων
Ναυπηγών Μηχανικών Ελλάδος

Θέμα: **Συγκρότηση σε σώμα του νέου Διοικητικού
Συμβουλίου**

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Με την ευκαιρία της συγκρότησης του Δ.Σ. του Συλ-
λόγου σας και της ανάληψης των καθηκόντων σας,
ευχόμαστε κάθε επιτυχία στο έργο σας.
Το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας Ένωσης Αρχιτεκτόνων
εκτιμά πως στις σημερινές συνθήκες με τις μεταβολές
που συντελούνται και επίκεινται, είναι απαραίτητη η
συνεργασία για την επίλυση προβλημάτων του κλάδου.
Είμαστε πρόθυμοι και έτοιμοι για τη στενότερη δυνατή
συνεργασία μαζί σας.

Προς τον Πρόεδρο I.P.D. (Think Tank For
Development & Evolution N.Π.Ι.Δ.)
κο Νίκο Σαμαρά

Θέμα: **Πρόταση συνέργιας για τη δημιουργία
επικοινωνιακού ψηφιακού δίσκου σε μορφή DVD-ROM
και θέμα «Δημοκρατία – Αρχιτεκτονική. Αλληλεπιδράσεις»**

Αξιότιμε κε Πρόεδρε

Σας ευχαριστούμε για την από 26/10/2010 επι-
στολή σας, με πρόταση συνέργιας με τον ΣΑΔΑΣ-
Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων, για τη δημιουργία
επικοινωνιακού ψηφιακού δίσκου σε μορφή DVD-ROM
και θέμα «Δημοκρατία – Αρχιτεκτονική. Αλληλεπιδρά-
σεις», για την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής ως μηχανι-
σμού υλοποίησης και μεγιστοποίησης της ποιοτικής
δημιουργίας.
Ευχαρίστως αποδεχόμαστε την πρότασή σας αυτή
και θα σας παρέχουμε την επιστημονική στήριξή μας
για τη δημιουργία του προαναφερόμενου ψηφιακού
δίσκου, δεχόμενοι την άποψή σας ότι όλες οι τέχνες
καταλήγουν στην αρχιτεκτονική.

Σας συχαίρουμε για την πρωτοβουλία σας και είμαστε
στη διάθεσή σας για κάθε οργανωτική διευκρίνιση.

Προς τον Υφυπουργό Εσωτερικών, Αποκέντρωσης
και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης
κο Γεώργιο Ντόλιο

Θέμα: **Καθυστερήση πληρωμών μελετών
προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ»**

Αξιότιμε κύριε Υφυπουργέ

Από διαμαρτυρίες συναδέλφων μελετητών πληρο-
φορηθήκαμε ότι καθυστερούν, αδικαιολόγητα και για
μεγάλο χρονικό διάστημα, οι πληρωμές πιστοποιημέ-
νων μελετών ενταγμένων στο αναπτυξιακό πρόγραμμα
«ΘΗΣΕΑΣ» της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
Η συνέχιση της παραπάνω κατάστασης δημιουργεί
ανυπέρβλητες δυσκολίες λειτουργίας και ύπαρξης
των μελετητικών γραφείων και γι' αυτό παρακαλούμε
και ευελπιστούμε ότι θα δοθεί άμεσα λύση στο θέμα
και θα θέλαμε να ενημερωθούμε για τις ενέργειες του
Υπουργείου σας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για συμμετοχή
στις επιτροπές κρίσης αρχιτεκτονικών διαγωνισμών.
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας
Ένωσης Αρχιτεκτόνων προκειμένου να καταρτίσει
ανανεωμένο κατάλογο κριτών για τους αρχιτεκτονι-
κούς διαγωνισμούς και για να δοθεί η δυνατότητα σ'
όλους τους συναδέλφους, που έχουν τα τυπικά και
ουσιαστικά προσόντα να συμμετέχουν, παρατείνει την
καταληκτική ημερομηνία υποβολής αιτήσεων έως τις
15/11/2010.
Προσκαλεί τους συναδέλφους που επιθυμούν να απο-
στείλουν συμπληρωμένο το παρακάτω δελτίο στα γρα-
φεία του Συλλόγου.
Προϋπόθεση για τη συμμετοχή στον κατάλογο των
κριτών είναι:
• η συμπλήρωση δέκα πέντε (15) χρόνων από την
κτίση του πτυχίου και μία (1) τουλάχιστον διάκριση σε
πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό
• η υποβολή σύντομου βιογραφικού και καταλόγου των
σημαντικότερων έργων.

Καλούνται οι Σύλλογοι και τα Τμήματα του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
να συμβάλλουν στη διαδικασία κατάρτισης του καταλό-
γου αυτού και να δημοσιοποιήσουν την ανακοίνωση,
ώστε ο κατάλογος να είναι αντιπροσωπευτικός και
πλήρης.

Προς την Υπουργό Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης
και Θρησκευμάτων
κα Άννα Διαμαντοπούλου

Θέμα: **Ορισμός εκπροσώπου του Υπουργείου Παιδείας
για συμμετοχή σε συνάντηση εργασίας που διοργανώνει
η Ένωση Αρχιτεκτόνων Μεσογείου (UMAR) σχετικά
με την ίδρυση και τη λειτουργία της «Μεσογειακής
Σχολής Αρχιτεκτονικής της Ταγγέρης»
(29-30.10.2010, Ταγγέρη-Μαρόκο)**

Αξιότιμη Κυρία Υπουργέ,

Σας αποστέλλουμε συνημμένα πρόσκληση της Ένωσης
Αρχιτεκτόνων Μεσογείου (UMAR), της οποίας είμαστε
ιδρυτικό και ενεργό μέλος, προκειμένου να ορίσετε
εκπρόσωπο για τη συμμετοχή του Υπουργείου Παιδείας
σε συνάντηση εργασίας που οργανώνεται στις 29 και 30
Οκτωβρίου 2010 στην Ταγγέρη Μαρόκου. Η συνάντηση
αυτή αποσκοπεί στο να τεθούν οι βάσεις της ίδρυσης
και λειτουργίας της «Μεσογειακής Σχολής Αρχιτεκτονι-
κής της Ταγγέρης» (EMAT). Η ίδρυση αυτής της σχολής
είναι αποτέλεσμα προβληματισμών και αποφάσεων επί
σειρά ετών των Γενικών Συνελεύσεων της UMAR, η δε
συμμετοχή των επαγγελματιών ενώσεων, των αρμόδιων
Υπουργείων και των αρχιτεκτονικών σχολών των χωρών
μελών (Μεσόγειος) θα είναι ουσιαστική για την υλοποί-
ηση αυτού του σημαντικού εκπαιδευτικού οργανισμού.

Παρακαλούμε λοιπόν να μας γνωστοποιήσετε έως την
15η Σεπτεμβρίου 2010 την πρόθεση συμμετοχής του
Υπουργείου Παιδείας στην παραπάνω συνάντηση εργα-
σίας με ορισμό εκπροσώπου, ώστε να οργανώσουμε
κοινή συνάντηση των ελλήνων αντιπροσώπων εντός του
Σεπτεμβρίου, λόγω των στενών χρονικών περιθωρίων.

- Προς
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
 - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
 - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
 - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
 - Πανεπιστήμιο Πατρών
 - Πολυτεχνείο Κρήτης

Θέμα: **Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για
συμμετοχή σε συνάντηση εργασίας που διοργανώνει
η Ένωση Αρχιτεκτόνων Μεσογείου (UMAR) σχετικά
με την ίδρυση και τη λειτουργία της «Μεσογειακής
Σχολής Αρχιτεκτονικής της Ταγγέρης»
(29-30.10.2010, Ταγγέρη-Μαρόκο)**

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Σας αποστέλλουμε συνημμένα πρόσκληση της Ένωσης

Αρχιτεκτόνων Μεσογείου (UMAR), της οποίας είμαστε
ιδρυτικό και ενεργό μέλος, προκειμένου να εκδηλώσετε
ενδιαφέρον για τη συμμετοχή της Σχολής-Τμήματός σας
σε συνάντηση εργασίας που οργανώνεται στις 29 και 30
Οκτωβρίου 2010 στην Ταγγέρη Μαρόκου. Η συνάντηση
αυτή αποσκοπεί στο να τεθούν οι βάσεις της ίδρυσης
και λειτουργίας της «Μεσογειακής Σχολής Αρχιτεκτονι-
κής της Ταγγέρης» (EMAT). Η ίδρυση αυτής της σχολής
είναι αποτέλεσμα προβληματισμών και αποφάσεων επί
σειρά ετών των Γενικών Συνελεύσεων της UMAR, η δε
συμμετοχή των επαγγελματιών ενώσεων και των Αρχιτε-
κτονικών Σχολών των χωρών μελών (Μεσόγειος) θα είναι
ουσιαστική για την υλοποίηση αυτού του σημαντικού
εκπαιδευτικού οργανισμού.

Παρακαλούμε λοιπόν να μας γνωστοποιήσετε έως την
10η Σεπτεμβρίου 2010 την πρόθεση συμμετοχής της
Σχολής-Τμήματός σας στην παραπάνω συνάντηση εργα-
σίας, ώστε να οργανώσουμε κοινή συνάντηση των ελλή-
νων.

Προς κο Γιάννη Πατρώνη
Αναπληρωτή Καθηγητή
Πανεπιστήμιο Πατρών
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Θέμα: **Εκπροσώπηση ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας Ένωσης
Αρχιτεκτόνων σε συνάντηση εργασίας που
διοργανώνει η Ένωση Αρχιτεκτόνων Μεσογείου
(UMAR) σχετικά με την ίδρυση και τη λειτουργία
της «Μεσογειακής Σχολής Αρχιτεκτονικής
της Ταγγέρης» (29-30.10.2010, Ταγγέρη-Μαρόκο)**

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Σε συνέχεια του εγγράφου μας με Α.Π. 40981/
1.09.2010, σας ενημερώνουμε ότι από τις αιτήσεις
συμμετοχής για εκπροσώπηση του φορέα μας στην
παραπάνω συνάντηση εργασίας, αποφασίστηκε να
εκπροσωπήσει τον ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτε-
κτόνων ο συνάδελφος Αναπληρωτής Καθηγητής Γιάν-
νης Πατρώνης από το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
του Πανεπιστημίου Πατρών.

Κοινοποίηση:
– Κυρίες Α. Παπαδοπούλου και Φ. Μουμτζίδου
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
– Κυρίες Γ. Μαλανδράκη και Α. Κωτσάκη
Πολυτεχνείο Κρήτης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Προς τον Πρόεδρο του ΤΕΕ
κο Χρήστο Σπίρτζη

Αγαπητέ κ. Πρόεδρε,

Σας γνωρίζουμε ότι ο συνάδελφος Κωνσταντίνος Μπελμπασάκης συμμετέχει ως εκπρόσωπος του ΤΕΕ στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Αρμόδιων Αρχών των Αρχιτεκτόνων (ENACA), το οποίο έχει συσταθεί και λειτουργεί εδώ και δύο χρόνια για θέματα συντονισμού των αρμόδιων αρχών σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα. Συνημμένα, σας αποστέλλουμε μια σύντομη περιγραφή του ρόλου και των δραστηριοτήτων του ENACA, καθώς και περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την επίσημη ιστοσελίδα του φορέα, την οποία μπορείτε να επισκεφθείτε στο <http://www.enaca.eu/>.

Στα πλαίσια, λοιπόν, των περιοδικών συναντήσεων των μελών του ως άνω δικτύου, αποφασίστηκε κατά την τελευταία συνάντησή τους στο Λονδίνο στις 12 Οκτωβρίου 2010, η επόμενη συνάντηση του ENACA να πραγματοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη στις 24 και 25 Φεβρουαρίου 2011.

Η συνάντηση θα φιλοξενηθεί στις εγκαταστάσεις του ΤΕΕ/ΤΚΜ –σε συνεννόηση και με τη ΔΕ του Περιφερειακού Τμήματος– ενώ, πέραν των εξόδων μετάβασης και διαμονής περίπου 20 ατόμων από 15 ευρωπαϊκές χώρες που καλύπτονται από τους φορείς των ως άνω αντιπροσωπειών, είθισται η φιλοξενούσα χώρα να προσφέρει ένα γεύμα προς τιμήν των φιλοξενούμενων το βράδυ της παραμονής της συνάντησης. Το κόστος του γεύματος αυτού εκτιμάται ότι δεν θα υπερβεί τα 1.000 € και παρακαλούμε να εγκρίνετε τη διάθεση του ως άνω ποσού για τον προγραμματισμό των ανάλογων κρατήσεων.

Τέλος, με την πραγματοποίηση της συνάντησης αυτής στη χώρα μας, πιστεύουμε ότι δίδεται μια καλή ευκαιρία για την ενημέρωση των αρμοδίων υπηρεσιακών παραγόντων αλλά και των εκλεγμένων στα όργανα του ΤΕΕ για τα θέματα των ευρωπαϊκών οδηγιών και άλλων θεμάτων που άπτονται του επαγγελματικού προφίλ του αρχιτέκτονα. Ως εκ τούτου, θεωρούμε χρήσιμη τη συμμετοχή τους στις εργασίες της συνάντησης.

Θα παρακαλούσαμε, λοιπόν, σε συνεργασία με τον συν. Κωνσταντίνο Μπελμπασάκη, να ρυθμιστούν από κοινού όλα τα σχετικά με την οργάνωση της συνάντησης αυτής.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ για εισπράκτορα συνδρομών

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Σας ενημερώνουμε ότι, από 01/12/2009 έως και 30/11/2010, ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων έχει εξουσιοδοτήσει τον κ. Παναγιώτη Σπανούδη του Νικολάου, να εισπράττει ο ίδιος ή εξουσιοδοτημένοι απ' αυτόν συνεργάτες του, τις συνδρομές των μελών του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, όπως αυτές προκύπτουν από το Μητρώο Μελών του.

Παρακαλείστε θερμά να τον διευκολύνετε στο έργο του.

Απελευθέρωση κλειστών επαγγελματιών - αρχιτέκτονες - ελάχιστες αμοιβές και σχετικά θέματα

Άννα Μελανίτου, Δρ αρχιτέκτων, ειδ. συγκοινωνιολόγος μηχαν., ειδ. πολεοδόμος χωροτάκτης

Στο πλαίσιο της απελευθέρωσης των κλειστών επαγγελματιών κατά την επιταγή της Ε.Ε. και σε εφαρμογή των δεσμεύσεων του μνημονίου, η Κυβέρνηση προωθεί εσπευσμένα Π.Δ. που μεταξύ άλλων αφορά τους Μηχανικούς, Αρχιτέκτονες κ.λπ., οι διατάξεις του οποίου, όπως διέρρευσαν στον τύπο, καταργούν τις ελάχιστες αμοιβές που υποδεικνύει το Τεχνικό Επιμελητήριο, θεωρώντας πως αυτές τεκμηριώνουν το κλειστόν του επαγγέλματος. Και μόνον από την παράθεση του θέματος ο καθένας μπορεί να αντιληφθεί ότι οι ελάχιστες αμοιβές που ανταποκρίνονται στις ελάχιστες απαιτήσεις-προδιαγραφές για την εργασία που προσφέρουν οι εν λόγω επιστήμονες-επαγγελματίες δεν μπορεί να θεωρηθεί πως αποτελεί λόγο κλειστού επαγγέλματος. Να επισημάνω πως αποτελούν τις ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ αμοιβές (δηλαδή ο κάθε μηχανικός μπορεί ελεύθερα να καθορίσει την αμοιβή του, πάντα όμως όχι κατώτερη από την ελάχιστη) οι οποίες μάλιστα συνήθως, για τα ιδιωτικά κυρίως έργα, προσδιορίζονται βάσει θεωρητικού τεκμαρτού κόστους κατασκευής (συμβατικός προϋπολογισμός) που αποτελεί ποσοστό του 10% περίπου του μέσου πραγματικού κόστους κατασκευής.

Το σύστημα αυτό των αμοιβών και ο τρόπος πληρωμής τους μέσω τραπεζικού λογαριασμού: α) δεν παραβαίνει διατάξεις της Ε.Ε., β) εξασφαλίζει την παροχή των υπηρεσιών με το ενδεικνυόμενο για το δημόσιο συμφέρον τρόπο, γ) δεν επιτρέπει τη φοροδιαφυγή. Σε περιόδους κρίσεως, έλλειψης φορολογικών εσόδων για το κράτος που το οδηγούν σε ακραίες φορολογικές και δημοσιονομικές λύσεις που στραγγαλίζουν την οικονομία που κατ' αυτόν τον τρόπο έχει οδηγηθεί σε ύφεση, δεν είναι κατανοητό πως η Κυβέρνηση μπορεί να προωθεί ένα τέτοιο Π.Δ., που θα οδηγήσει σε κακή παροχή υπηρεσιών και φοροδιαφυγή αφ' ενός και σε μεγαλύτερη ύφεση αφ' ετέρου. Να τονίσω πως το επάγγελμα του μηχανικού και του αρχιτέκτονα είναι ένα επάγγελμα που ασκείται ελεύθερα από όποιον έχει την επισημονική εξειδίκευση να το ασκήσει. Δεν υπάρχουν περιορισμοί άλλου είδους, κατ' επεκτασιν δεν αποτελεί κλειστό επάγγελμα που απαιτεί ρύθμιση. Ρύθμιση απαιτεί ο τομέας των Δημοσίων έργων όπου και η σπατάλη των χρημάτων του

Δημοσίου. Οι κατάλογοι των μελετητών και εργολάβων δημοσίων έργων έχουν περιορισμούς στην πρόσβαση, που πρέπει να αρθούν, π.χ. η εγγραφή μπορεί να γίνει μόνο σε δύο κατηγορίες μελετών για τον καθένα ανεξάρτητα εάν οι εξειδικευμένες σπουδές του (επί πλέον σπουδές) του επιτρέπουν την εγγραφή του σε παραπάνω κατηγορίες. Επίσης στα Δημόσια Έργα οι αμοιβές υπολογίζονται με τον πραγματικό προϋπολογισμό και όχι με συμβατικό. Αυτό έχει σαν συνέπεια οι αμοιβές να διαμορφώνονται σε υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το αντίστοιχο κόστος των ιδιωτικών έργων.

Υ.Γ. Το κείμενο αυτό γράφτηκε μόλις είδα την πρώτη ανακοίνωση για την επικείμενη τροποποίηση. Στις 25.11.10 παρακολούθησα την ημερίδα του ΙΣΤΑΜΕ για το θέμα. Έθεσα ερώτημα στον παριστάμενο ΓΓ του Υπ. Οικονομικών, τον κ. Πλασκοβίτη: οι ελάχιστες αμοιβές ουδόλως εμποδίζουν την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών αφού έχουν σχέση με ελάχιστες προδιαγραφές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, η κατάθεση των οποίων είναι απαραίτητη για την έκδοση οικοδομικής άδειας εξαφανίζοντας τη φοροδιαφυγή. Πώς θα καταφέρει να εισπράξει ΦΠΑ και φόρους, εάν καταργηθούν; Η απάντηση που έλαβα με τρόμαξε, για τον τρόπο που αντιμετωπιζόταν το ζήτημα εκ μέρους του. Αποφάσισα να ξανακοιτάξω το μνημόνιο και διαπίστωσα πως, σε αντίθεση με την οδηγία 2006/123 που γνώριζα πολύ καλά (ο Ν.3844/2010 την μεταφέρει στο εθνικό μας δίκαιο), στο μνημόνιο (Ν.3845 ΦΕΚ 65Α/2010), στις ενέργειες που απαιτούνται να έχουν ολοκληρωθεί έως το τέλος του τετάρτου τριμήνου του 2010, στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στις ανοικτές αγορές, ρητά αναφέρεται ότι η κυβέρνηση θα προτείνει νομοθεσία για την άρση των περιορισμών σε κλειστά επαγγέλματα συμπεριλαμβανομένων:

- αρχιτέκτονες, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή

- μηχανικοί, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή

Επειδή οι αρχιτέκτονες είναι ένα νομικά κατοχυρωμένο επάγγελμα που υπάγεται και στην οδηγία 2005/36/ΕΚ περί επαγγελματικών προσόντων (σε αντίθεση με τους λοιπούς μηχανικούς), που για λόγους δημοσίου συμφέροντος πρέπει να ασκείται από τους ικανούς, για τους οποίους έχει εφαρμογή το αρθ. 22 της οδηγίας 2006/123 (αρθ. 23 ν. 3844) σχετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί και να συμμετάσχουμε σε σχετικό διάλογο, ώστε να επιτύχουμε επιτέλους και στην Ελλάδα ότι χαίρονται οι Ευρωπαίοι συνάδελφοί μας με τους ίδιους όρους που ισχύουν και γι' αυτούς.

Η Άννα Μελανίτου είναι Δρ Αρχιτέκτων και Ειδ. Συγκοινωνιολόγος Μηχ. και Ειδ. Πολεοδόμος Χωροτάκτης. Είναι μέλος της ευρωπαϊκής ομάδας εργασίας των Αρχιτεκτόνων για την Παροχή των Υπηρεσιών (TF Trades and Services της ACE) που από το 2009 ασχολείται με τα ζητήματα της ελεύθερης διακίνησης των Υπηρεσιών όχι μόνο στην ΕΕ αλλά και παγκοσμίως, μεταξύ άλλων συμμετείχε και στη διαβούλευση για την έκδοση της οδηγίας της λεγόμενης Μπολκεστάιν, δηλαδή αυτή που καλούμεθα να εφαρμόσουμε.

Διαδρομές στη Μάρπησσα. Βιωματικό φεστιβάλ

Κωνσταντίνα Αλιπράντη, αρχιτέκτων

Ο παραδοσιακός οικισμός της Μάρπησσας στην Πάρο, στις 20, 21 και 22 Αυγούστου έγινε πόλος έλξης κι αυτό χάρη στη δράση μιας ομάδας νέων ανθρώπων που κινητοποίησαν κατοίκους, φορείς και φίλους-εθελοντές, διοργανώνοντας ένα πρωτότυπο βιωματικό φεστιβάλ. Αρχιτεκτονική, Γλυπτική, Περιβάλλον και Μουσική είναι οι 4 άξονες γύρω από τους οποίους αναπτύχθηκε το πολιτιστικό τριήμερο μέσα από παιχνίδια δράσης, εικαστικά εργαστήρια, συναυλίες, προβολές και εκθέσεις. Κεντρική ιδέα ήταν η δημιουργία προτεινόμενων διαδρομών μέσα στον παραδοσιακό πυρήνα, ώστε να αναδειχθεί η φυσιογνωμία του τόπου και των κατοίκων του.

Η Μάρπησσα, πηγή έμπνευσης για την ομάδα των «Διαδρομών», είναι ένας μικρός νησιώτικος οικισμός που διατηρεί τη μορφή του από τις αρχές του 13ου αι. μ.Χ. Τα χαρακτηριστικά της περιοχής –κλίση εδάφους, υλικά– καθορίζουν τη μορφή του οικισμού, ενώ τα κτήρια προκύπτουν από την επανάληψη των βασικών μονάδων πάνω στο φυσικό τοπίο.

Στη Μάρπησσα η ιδιαίτερη σχέση της κατοικίας με τον ελεύθερο χώρο προκύπτει από την ύπαρξη πολλών μικροπεριοχών δημόσιας χρήσης (πλατώματα). Υπάρχει η ακολουθία: κατοικία – πεζόδρομος – δημόσιος χώρος και η ζωή μεταφέρεται εύκολα έξω από το σπίτι, στο κατώφλι, στο σοκάκι, στο πεζούλι.

Ο πληθυσμός μέχρι τη δεκαετία του 1960 ήταν αγροτικός και ο οικισμός παρέμενε ζωντανός με σχετική αυτάρκεια ως προς τις παροχές και τα απαραίτητα επαγγέλματα της εποχής. Ο τουρισμός μετέφερε την ανάπτυξη περιφερειακά και προς τις κοντινές παραλίες, με αποτέλεσμα σήμερα ο παραδοσιακός πυρήνας να έχει αποκτήσει σχεδόν 100% τη χρήση της κατοικίας, ενώ πολλά κτήρια είναι ερειπωμένα, φανερώνοντας τα μυστικά της κατασκευής τους.

Οι αρχιτέκτονες της ομάδας γοητευμένοι από την αγνότητα του οικισμού ξεκίνησαν τη δράση τους με τον σχεδιασμό ενός χάρτη, που δεν υπήρχε μέχρι σήμερα. Πάνω σε αυτόν αποτυπώθηκαν δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι, σημειώσεις και παλιές χρήσεις και ενδιαφέροντα σημεία στάσης και κίνησης. Με βασικό εργαλείο τον χάρτη και ειδική σήμανση, οργανώθηκε η

«αρχιτεκτονική διαδρομή» η οποία ανέδειξε την ανάπτυξη του οικισμού, τις τυπολογίες των κτηρίων, τον τρόπο και τα υλικά κατασκευής τους. Κατοικίες και κτήρια με ξεχωριστό ενδιαφέρον άνοιξαν κατά τη διάρκεια του τριημέρου, ώστε οι επισκέπτες να γνωρίσουν σε βάθος τον τρόπο ζωής μέσα στον οικισμό. Στο πλαίσιο της «αρχιτεκτονικής διαδρομής» λειτούργησε Αρχιτεκτονική Έκθεση με φοιτητικές διπλωματικές εργασίες και διαλέξεις που αφορούν την Πάρο. Τέλος, σε συνεργασία με την τοπική επιτροπή της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, ο πρόεδρος - αρχιτέκτονας Γιάννης Κουζούμης έδωσε διάλεξη με θέμα: «Η μεταμόρφωση του Παριανού Τοπίου» ώστε να προβληθούν μηνύματα για τη βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού.

Μέσα σε αυτές τις τρεις μέρες κάτοικοι, εθελοντές και επισκέπτες έγιναν μία παρέα, διασκέδασαν, έπαιξαν, ανακάλυψαν, περπάτησαν μαζί τις «Διαδρομές στη Μάρπησσα», συνειδητοποίησαν και αγάπησαν τις αξίες του οικισμού και της ιστορίας του.

Η δράση πραγματοποιήθηκε υπό την Αιγίδα του Δήμου Πάρου, με τη συνεργασία του Δημοτικού Διαμερίσματος Μάρπησσας.

Αρχιτεκτονική ομάδα του φεστιβάλ: Μαργαρίτα Δενδρινού, Φωτεινή Παναγοπούλου, Μαρία Βασιλείου, Κωνσταντίνα Αλιπράντη, Ανδρέας Μαϊμάρης.

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ-ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ**

Επαναλήφθηκε τον Μάη του 2010 το ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ-ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ στον ξενώνα Στάμου Στούρνα στην Άλλη Μεριά του Πηλίου. Ένα βιωματικό Εργαστήρι-Σεμινάριο στη κατεύθυνση της φιλικής για το περιβάλλον αρχιτεκτονικής, που τείνει να γίνει θεσμός, καθώς ήδη διενεργείται (19-25 Οκτωβρίου 2010) το τρίτο κατά σειρά με θέμα, «Επαναπροσδιορισμός μεθόδων αποκατάστασης συντήρησης και θεραπείας παραδοσιακών κτηρίων από βιοκλιματική σκοπιά»

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ο ΣΑΔΑΣ θέλει να εκφράσει τις ολόθερμες ευχαριστίες του στους συναδέλφους Θησέα Τσίκουτα, Γιώτα Τσεκούρα, Μίλτο Φρύσσα, Μυρτώ Κολίρη καθώς και στους πανεπιστημιακούς Ελένη Αλεξάνδρου, Δρ Astrid Reutel, αρχιτέκτονες και τον φυσικό περιβάλλοντος Δρ Άρη Τσαγκρασούλη για το σημαντικό διδακτικό τους έργο.Θέλει ακόμα να εξάρει όχι μόνο το αίσθημα αλληλεγγύης προς τη νέα γενιά των αρχιτεκτόνων, αλλά και την προσήλωση στο αντικείμενο τους καθώς και το επιστημονικό τους ήθος.

Η επιτροπή «για φιλική στο περιβάλλον αρχιτεκτονική» θέλει να ευχαριστήσει άλλη μια φορά το ζεύγος Μαρίας και Τάσου Τσιάκα-Βούλγαρη, για τη θερμή φροντίδα με την οποία περιβάλουν τη διοργάνωση, καθώς και τη καλή γειτόνισσα του Ξενώνα κα Μαρίας,που μας παρέχει με προθυμία νερό και ηλεκτρικό στον χώρο που γίνονται τα υπαίθρια εργαστήρια. Ακόμα εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας στον συνάδελφο Θ. Τσίκουτα για την προσφορά του στα υλικά (ανθρακονήματα, υδραυλική, άσβεστο κ.λπ.)τα οποία εφαρμόστηκαν στο εργαστήριό του.

πάνω: Εφαρμογή ανθρακονημάτων με τον αρχιτέκτονα Θησέα Τσίκουτα
μέση: Κτίσιμο πέτρινου τοίχου με τον αρχιτέκτονα Μίλτο Φρύσσα
κάτω: Εφαρμογή προγράμματος θερμικής συμπεριφοράς κτηρίων με την αρχιτέκτονα Μυρτώ Κολίρη

αφιέρωμα

Truisms ([Απόλυτες δηλώσεις], 1977-), Jenny Holzer. ΗΠΑ

Ψηφιακές χωρικές επεκτάσεις

Επιμέλεια: Όλγα Βενετσιάνου, Μαρία Δόξα, Ναταλία Μπαζαίου

Κατασκευάζοντας τον δημόσιο χώρο στο ψηφιακό παράδειγμα

του **Σωκράτη Γιαννούδη**, Δρ αρχιτέκτονα MArch UCL, MPhil RCA

Το κείμενο αυτό συζητά πολύ συνοπτικά τις προθέσεις και ιδεολογικές αρχές που ενδεχομένως καθοδηγούν πρακτικές ενσωμάτωσης ψηφιακών εφαρμογών και διαδικασιών στον δημόσιο χώρο της πόλης. Οι πρακτικές αυτές, χωρίς να αλλοιώνουν τα φυσικά μορφολογικά χαρακτηριστικά του δημόσιου χώρου, επιχειρούν να τον «ζωογονήσουν», να τον καταστήσουν γεννιότερο κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, και να τονώσουν τον παιγνιοκεντρικό χαρακτήρα του. Δίνεται έμφαση στην οικειοποίηση του δημόσιου χώρου μέσα από την ενισχυμένη σύνδεση της ψηφιακής του διάστασης με τον πραγματικό τόπο στον οποίο τα συστήματα αυτά ενσωματώνονται. Οι πολιτισμικές και ιδεολογικές αφητηρίες αυτών των πρακτικών θα μπορούσαν να αναζητηθούν σε έργα της δεκαετίας του '50 όπως, τη *New Babylon* και τις στρατηγικές αστικής κριτικής του κινήματος των καταστασιακών (situationists). Η *New Babylon* (1956-1969) ήταν το μακρόχρονο όραμα του Constant Nieuwenhuys για ένα επεκτάσιμο αστικό δίκτυο αλληλοσυνδεδεμένων αιωρούμενων μεγακατασκευών που θα ενσωμάτωναν ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο μικρο-περιβάλλον στο οποίο οι τεχνητά ρυθμιζόμενες ατμόσφαιρες, τα κυβερνητικά συστήματα και οι τηλεπικοινωνίες, θα υποστήριζαν τον δημόσιο χαρακτήρα του, οδηγώντας σε μια διαφορετική σύλληψη

της συλλογικότητας – μια κοινωνία συμμετοχικού παιχνιδιού (ludic society). Το έργο θα αποτελούσε πρότυπο της ιδέας της «ενωτικής πολεοδομίας» όπως προτάθηκε στα μανιφέστα της Καταστασιακής Διεθνούς, ικανό να υποστηρίξει τυχαίες συναντήσεις και την «αστική περιπλάνηση» (dérive). Παρά το γεγονός ότι η *New Babylon* αποτέλεσε μια ουτοπία για έναν διαφορετικό τρόπο του βίου –έναν πολιτισμό που θεωρεί τον ελεύθερο χρόνο ως πρωταρχική ανθρώπινη κατάσταση– επηρέασε σημαντικά μετέπειτα αρχιτεκτονικές πρωτοπορίες, ενώ παρόμοιες προσπάθειες ενίσχυσης του παιγνιοκεντρικού χαρακτήρα του δημόσιου χώρου μπορούμε να διακρίνουμε σε πρακτικές της τελευταίας δεκαετίας με χρήση ψηφιακών τεχνολογιών ή ψηφιακά ελεγχόμενων συμβάντων.

Ένα τέτοιο παράδειγμα, θα μπορούσε να είναι το έργο *Blur* των Diller+Scofidio, ένα εκθεσιακό περίπτερο για τη Swiss EXPO 2002. Εδώ, η προσπάθεια ελαχιστοποίησης, «θόλωσης», της οπτικής αντίληψης του χώρου μέσω μιας τεχνητά ρυθμιζόμενης ομιχλώδους ατμόσφαιρας, οδηγεί σε εμπειρίες αποπροσανατολισμού, ανισορροπίας, κίνησης χωρίς στόχο, σε έναν σχεδόν ασαφή ως προς τα όριά του χώρο. Χαρακτηρισμένο ως ένα «αντι-θέαμα» το έργο επιχειρεί να αποβάλει την εξάρτηση της χωρικής μας αντίληψης από οπτικές και ακουστικές αναφορές. Ο χώρος βιώνεται κυρίως σωματικά, μέσω κιναισθητικών, θερμοκρασιακών και απτικών (υγρασία) ερεθισμάτων ενώ η υποτιθέμενη χρήση ενισχυμένων με ασύρματη επικοινωνία αδιάβροχων στολών που θα ενσωμάτωναν οπτικο-ακουστικά ηλεκτρονικά εξαρτήματα αποσκοπούσε στην ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στον χώρο μέσω μεταδιδόμενων απλών μη-λεκτικών σημάτων.

Στην κατεύθυνση αυτή, της χρήσης ψηφιακών συστημάτων που μεσολαβούν στην κοινωνική αλληλεπίδραση στον δημόσιο χώρο, μπορούμε να βρούμε εφαρμογές –αν και εκτός αρχιτεκτονικού πεδίου– που υποστηρίζονται από *διάχυτα* (ή *διεισδυτικά*) *συστήματα* (ubiquitous/pervasive computing systems). Τέτοιες εφαρμογές, όπως το *Hello.Wall*, μέρος του έργου *Ambient Agoras* του ερευνητικού προγράμματος *Disappearing computer*, επιχειρεί να μετατρέψει ενδιάμεσους χώρους εργασιακών περιβαλλόντων (διάδρομος, φουαγιέ, καφετέρια) σε κοινωνικές «αγορές» ιδεών και πληροφοριών. Αν και στο παρόν κείμενο δεν επιχειρείται μια εκτεταμένη ανάλυση του συγκεκριμένου έργου –το οποίο συγκροτείται σε ένα ιδεολογικό και πολιτισμικό πλαίσιο σημαντικά διαφορετικό

δίπλα κάτω: *Constant. New Babylon. Μεγακατασκευή (sector) και εσωτερικός χώρος ("Ludic activity")*

πάνω: *Diller+Scofidio. Blur Building*
μέση: *Η αδιάβροχη στολή εξοπλισμένη με ένα είδος «κοινωνικού ραντάρ» επιτρέπει την ανταλλαγή μη-λεκτικών σημάτων μεταξύ των επισκεπτών*
κάτω: *Ambient Agoras. The Hello.Wall*

από εκείνο της *New Babylon* και των καταστασιακών– μπορούμε γενικά να θεωρήσουμε ότι οι στόχοι του δεν αφορούν λειτουργικές παραμέτρους ή υπηρεσίες αυτοματισμού (όπως στα συνήθη διάχυτα συστήματα και τα λεγόμενα «ευφυή» περιβάλλοντα). Σκοπός εδώ είναι η ενίσχυση του φυσικού χώρου με επικοινωνιακές δυνατότητες. Τέτοια παραδείγματα δεν αποτελούν αρχιτεκτονικές εφαρμογές, έχουν όμως άμεση επιρροή στην εμπειρία του δημόσιου αρχιτεκτονικού χώρου γιατί επιχειρούν μια μετατόπιση της σχέσης μας με το ψηφιακό, από την οθόνη του υπολογιστή (και τις εικονικές διαδικτυακές

κοινότητες όπως το *Second Life*) στο πραγματικό αστικό περιβάλλον και σε εντοπισμένες (situated) συμμετοχικές δράσεις στις οποίες μεσολαβούν τα ψηφιακά συστήματα. Οι δράσεις αυτές συχνά δεν καθορίζονται από τον σχεδιαστή, καλλιτέχνη ή media artist, αλλά από τον χρήστη ο οποίος τελικά προσδιορίζει και κατασκευάζει το παραγόμενο στη διάδραση χρήστη-συστήματος νόημα.

Η μετατόπιση αυτή αποτελεί το βασικό αίτημα των *μέσων επικοινωνίας δι' εντοπισμού* (locative media), οι ερευνητές των οποίων (με αφητηρίες στη φαινομενολογία και τις κοινωνικές θεωρίες στην τεχνολογία όπως τη θεωρία-δικτύου-δραστών) υποστηρίζουν ότι αυτά μπορούν να παρέχουν τη δυνατότητα αυθόρμητης κοινωνικής διασύνδεσης στον δημόσιο χώρο της πόλης, δημιουργώντας κοινότητες που θα σχετίζονται τόσο με το ψηφιακό όσο και με τον φυσικό τόπο δραστηριοποίησης του ατόμου. Στο πλαίσιο αυτό, ο δημόσιος χώρος μπορεί, ενδεχομένως, και όπως θεωρεί ο Castels, να γίνει ένας «μηχανισμός» που θα υποστηρίζει αυτές τις προοπτικές. Οι πρακτικές των locative media έχουν θεωρηθεί, σε πολλές περιπτώσεις, επαναδιατυπώσεις των στρατηγικών αστικής κριτικής του κινήματος των καταστασιακών της δεκαετίας του '50 («αστική περιπλάνηση», «ψυχογεωγραφία», «κατασκευή καταστάσεων» και «εκτροπή»), επαυξημένες με ένα πρόσθετο ψηφιακό επίπεδο δεδομένων στον πραγματικό χώρο. Έργα όπως το *Biomapping* του Christian Nold, ένα σύστημα κατασκευής διαδικτυακών χαρτών μέτρησης των συναισθηματικών αντιδράσεων των συμμετεχόντων στην τοποθεσία τους ή το *Tactical Sound Garden toolkit* που δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να «φυτέψουν» στον χώρο της πόλης ένα είδος «ηχητικού» κήπου ενσωματώνοντας το δικό τους όραμα για το έργο πέρα από τις προθέσεις του καλλιτέχνη, φαίνονται να επαναδιατυπώνουν ζητήματα οικειοποίησης της πόλης μέσω ενεργού συμμετοχής και τεχνολογικά μεσολαβημένης δράσης. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται τα έργα *Your are Not Here* και *Walking Tools*. Στο πρώτο, οι χρήστες, χρησιμοποιώντας χάρτες στους οποίους δύο πόλεις με πολιτικές/πολεμικές διενέξεις (Tel Aviv και Γκάζα ή Νέα Υόρκη και Βαγδάτη) αλληλεπικαλύπτονται, μπορούν με προσωπικές επιλογές να επισκεφθούν τη δεύτερη πόλη νοητά, μέσω των διαδρομών τους σε πραγματικούς τό-

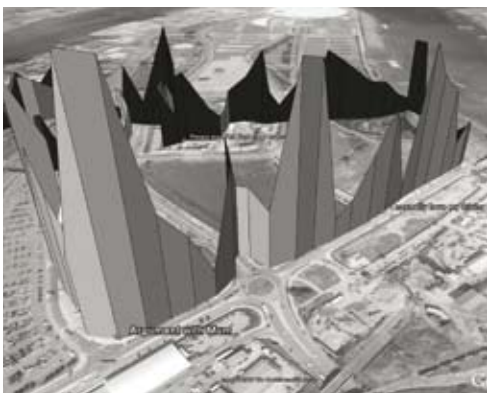
πάνω και μέση δεξιά: Biomapping. Greenwich/
Stockport Emotion map
μέση αριστερά: Tactical Sound Garden
κάτω: You Are Not Here. Gaza/Tel Aviv

πους της πρώτης. Στο δεύτερο παρέχονται μια σειρά από ανοικτού-κώδικα εργαλεία λογισμικού που επιτρέπουν τη μετατροπή του κινητού τηλεφώνου σε μέσο επικοινωνίας δι' εντοπισμού με βάση τις προσωπικές επιλογές και προτιμήσεις του χρήστη. Ο τρόπος λειτουργίας του δηλαδή δεν προδιαγράφεται από σενάρια που έχει ήδη προτείνει ο καλλιτέχνης/σχεδιαστής.

Οι πρακτικές αυτές δεν παράγουν σχεδιασμένο αρχιτεκτονικό χώρο ούτε μεταβάλλουν τη δομή και μορφή του υπάρχοντος. Λειτουργούν στο επίπεδο της αισθητήριας αντίληψης, της μνήμης και των συναισθηματικών αντιδρά-

σεων στον συγκεκριμένο τόπο της πόλης, με αποτέλεσμα τη νοητική κατασκευή του δημόσιου χώρου. Τέτοιες προσπάθειες παραγωγής νοητικών κατασκευών του δημόσιου χώρου δεν είναι καινούριες· οι Archigram μεταξύ άλλων είχαν ήδη τη δεκαετία του '60 προτείνει τη διάλυση του αρχιτεκτονικού αντικειμένου και τη νοητική κατα-

σκευή του «τόπου» με την ενσωμάτωση συστημάτων («λογισμικού») που θα επέτρεπαν μεταβολές καταστάσεων μέσω της ροής της πληροφορίας. Επίσης, η *New Babylon*, αν και δέχθηκε πολύ κριτική για την έμφαση που έδινε στη μορφή, ο τρόπος που αναπαραστάθηκε –η ποικιλία, ασάφεια και εναλλαγή των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν– εξέφραζε τον φευγαλέο χαρακτήρα του δημόσιου χώρου που πρότεινε. Πλέον, τα σύγχρονα ψηφιακά τεχνικά μέσα επιτρέπουν την πραγματοποίηση αυτού του οράματος και τη βιωματική πλέον συμμετοχή του χρήστη σε αυτό.

Παρά τις τεχνικές και τεχνολογικές διαφοροποιήσεις των προτάσεων από τη *New Babylon* μέχρι το *Blur* και πέρα, σε πολλές περιπτώσεις, το όραμα για παραγωγή φευγμένων νοητικών χωρικών εμπειριών δημόσιου χαρακτήρα με κοινωνικό περιεχόμενο, φαίνεται να επιμένει. Σε αυτή την περίπτωση, το ερώτημα που τίθεται είναι αν, ανεξάρτητα από την ψηφιακή μεσολάβηση, οι πρακτικές αυτές καθοδηγούνται από μια ιστορικά τοποθετημένη προσπάθεια υποβάθμισης ή ελαχιστοποίησης του σχεδιασμένου αρχιτεκτονικού αντικειμένου στην αντίληψη και εμπειρία του δημόσιου χώρου και γιατί.

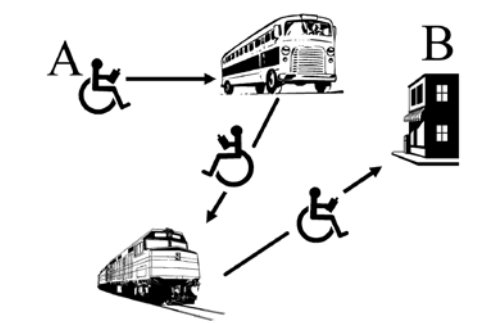

Υβριδικά περιβάλλοντα ως εργαλεία διαχείρισης της επισκεψιμότητας

του **Δημήτρη Ψυχογιού**, αρχιτέκτονα MArch

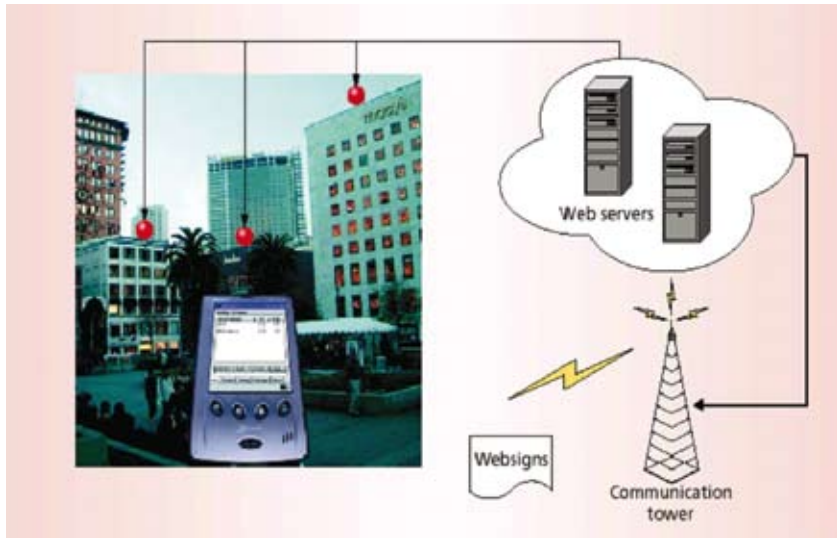
Υπάρχουν πολλοί παράμετροι που καθιστούν σήμερα έναν χώρο ελκυστικό και δημοφιλή. Μία από τις κυριότερες παραμέτρους είναι η δυνατότητα συνεύρεσης και επικοινωνίας των ανθρώπων. Προσπαθώντας να ορίσουμε μια χρονική γραμμή στην πρόσφατη ιστορία των δημοφιλών χώρων παρατηρούμε «σταθμούς» όπως, χώρους με μεγάλη ιστορική αξία, με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά, με εμπορική αξία κ.τ.λ. Πολύ πρόσφατα εμφανίστηκαν και ψηφιακοί δημοφιλείς χώροι που δεν έχουν όλα τα χαρακτηριστικά των φυσικών, αλλά διαθέτουν μια από τις κυριότερες παραμέτρους, αυτή της συνεύρεσης και επικοινωνίας.

Παρατηρώντας ορισμένα από τα τεχνικά χαρακτηριστικά των ψηφιακών δημοφιλών χώρων μπορούμε να διακρίνουμε κατηγορίες όπως, πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης (facebook), συστήματα στιγμιαίας ανταλλαγής μηνυμάτων (email, chat), τρισδιάστατες εικονικές αναπαραστάσεις κοινωνικοποίησης, διασύνδεσης και δημιουργικό-

μέση: Διάγραμμα έργου

κάτω: Διάγραμμα δικτύου

τητας (second life), διαδικτυακά παιχνίδια πολλαπλών χρηστών σε πραγματικό χρόνο.

Παράλληλα η ανάπτυξη των γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών και των κινητών τηλεφώνων επιτρέπει την ανάπτυξη ενός πλήθους εφαρμογών στην οικονομία, τον τουρισμό και τη διακυβέρνηση. Αναπτύσσονται νέοι τομείς όπως, κινητός τουρισμός (m-tourism), κινητή διακυβέρνηση (m-government), κινητό τραπεζικό σύστημα (m-banking). Οι παραπάνω εφαρμογές που βρίσκονται ανάμεσα στον ψηφιακό και φυσικό χώρο, αποτελούν υβριδικά περιβάλλοντα.

Υβριδικά περιβάλλοντα

Η εξέλιξη των τεχνολογιών της πληροφορίας αλλάζει τον τρόπο αλληλεπίδρασης των χρηστών με τον χώρο ο οποίος διαμορφώνεται σταδιακά σε υβριδικό περιβάλλον πληροφόρησης. Στα υβριδικά περιβάλλοντα ο χρήστης αναζητά την πληροφορία και την επικοινωνία σε δύο παράλληλους κόσμους, στον φυσικό και τον ψηφιακό. Ο τρόπος επικοινωνίας των χρηστών μεταβάλλεται συνεχώς και ραγδαία, επομένως και το φυσικό περιβάλλον αναθεωρείται σε σχέση με μία από τις βασικότερες λειτουργίες του, αυτή του πλαισίου επικοινωνίας και πληροφόρησης. Η αρχιτεκτονική (όπως αναφέρεται και στο εισαγωγικό σημείωμα της έκδοσης) περνά σε δεύτερο πλάνο. Ποιο όμως είναι το επικρατέστερο μοντέλο; Υπάρχουν απόψεις που ξεκινούν από τις ακραίες (σχεδόν κινηματογραφικές) απόψεις περί πλήρης απο-υλοποίησης του χώρου μέχρι τις πιο μετριοπαθείς όπου μιλούν για τεχνολογίες που συνυπάρχουν με τον χώρο.

Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται τα λεγόμενα «κινητά» ή «φορητά» μέσα επικοινωνίας (Mobile media), τα οποία χαρακτηρίζονται από τη δυνατότητα που προσφέρουν στον χρήστη να διαχειρίζεται ποικίλη πολυμεσική (multimedia) πληροφορία με τη βοήθεια μιας φορητής συσκευής, σε οποιαδήποτε σημείο κι αν βρίσκεται, ακόμα και ενώ μετακινείται. Επιπλέον όχι μόνο εντοπίζουν τη γεωγραφική θέση του χρήστη, αλλά και την ταυτότητα του, προσφέροντας του προσωποποιημένες υπηρεσίες. Το μέσο ανάγνωσης ή προβολής της πολυμεσικής αυτής πληροφορίας, μπορεί να είναι ένα κινητό τηλέφωνο, ένας φορητός υπολογιστής χειρός, ή μία συσκευή αναπαραγωγής πολυμεσικού περιεχομένου, συσκευές οι οποίες έχουν διεισδύσει δυναμικά στην καθημερινότητα.

Τα υβριδικά περιβάλλοντα δεν αποτελούν μια ξεχωριστή και διακριτή ενότητα χώρων, πρόκειται για τεχνολογικά πλαίσια που εγκαθίστανται στο υπάρχον. Λαμβάνουν

ανενεργό - ενεργώ

των **Έλενας Αντωνοπούλου, Φωτεινής Σετάκη, Τίνας Τζόκα**, αρχιτεκτόνων

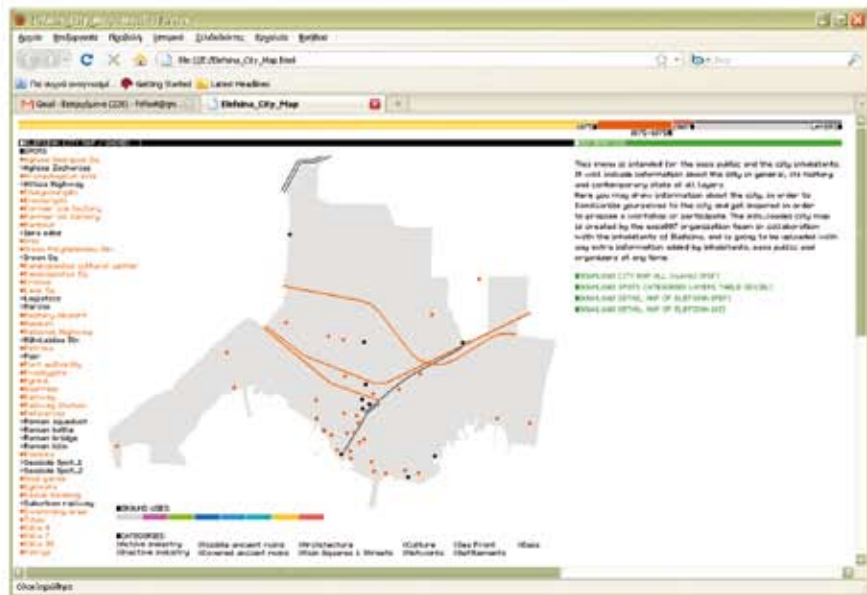
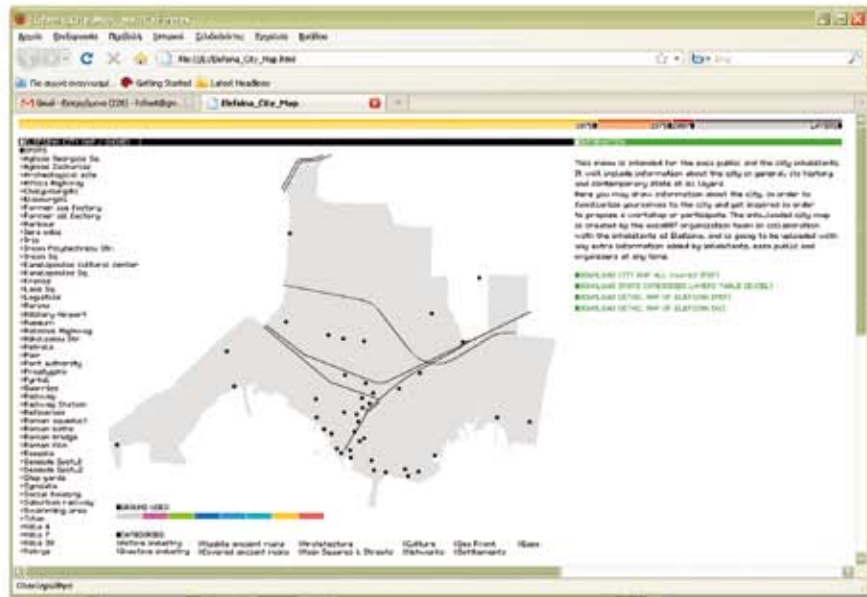
Η Ελευσίνα αποτελεί αντικείμενο μελέτης της ομάδας city_index από το Σεπτέμβριο του 2005: η γεωγραφική της θέση και η τοπογραφία της, το έντονο ιστορικό παρελθόν της, η ενεργή και ανενεργή βιομηχανία, οι νέες υποδομές και διασυνδέσεις κέντρισαν αρχικά το ενδιαφέρον της ομάδας των νέων αρχιτεκτόνων. Η πόλη χαρα-

αλλά θα προσπαθούσαν να λειτουργήσουν ως διασυνδεδεμένες οντότητες. Ο συγκεκριμένος προβληματισμός παρουσιάστηκε στο Brighton UK, το Νοέμβριο του 2005 κατά τη διάρκεια συνάντησης εθνικών αντιπροσώπων του δικτύου easa, όπου και προτάθηκε στο πείραμα να συμμετέχουν φοιτητές αρχιτεκτονικής από όλη την Ευρώπη. Η κοινότητα ανταποκρίθηκε θετικά και η συνάντηση ορίστηκε να πραγματοποιηθεί το καλοκαίρι του 2007. Στη διάρκεια προετοιμασίας του πειράματος και προκειμένου να δημιουργηθούν τα σενάρια των αστικών δια-δράσεων που θα πραγματοποιούνταν στη συνάντηση του δικτύου easa, σχεδιάστηκε ένα «εργαλείο» που είχε τη μορφή δια-δραστικού χάρτη-δικτυακής εφαρμογής [elefsina:city_map, εικ. 1, 2]. Η εφαρμογή στηρίχτηκε σε ένα αφαιρετικό μοντέλο που οργάνωνε την πόλη σε τρία επάλληλα ιστορικά επίπεδα [αρχαίο, βιομηχανικό, σύγχρονο]. Σε κάθε ένα από αυτά αντιστοιχούσε ένα σύνολο αστικής πληροφορίας, για την ταξινόμηση της οποίας χρησιμοποιήθηκε η έννοια του ευρετηρίου. Μεμονωμένες αλλά διασυνδεδεμένες πληροφορίες, που οδηγούσαν σε ευρύτερα σύνολα δεδομένων και εμπλουτισμένες αφηγήσεις αποτέλεσαν το ευρετήριο πόλης, που συλλειτουργώντας με το χάρτη της Ελευσίνας συνιστούσαν τη δικτυακή εφαρμογή. Οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να περιηγηθούν μέσω του διαδικτύου, πριν την άφιξή τους στην πόλη, να εμπνευστούν και να προτείνουν δράσεις-παρεμβάσεις σε σημεία που έκριναν ενδιαφέροντα ή προβληματικά. Το δοσμένο σύστημα μπορούσε να επηρεάζεται από τους χρήστες του, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να τροποποιούν το περιεχόμενό του με την προσθήκη νέας πληροφορίας, την επεξεργασία της υφιστάμενης και την πρόταση διαφορετικών διασυνδέσεων, δημιουργώντας νέα νοήματα. Οι παρεμβάσεις δεν θα περιορίζονταν στο ψηφιακό ανάλογο, για να συμβούν εκεί προϋπέθεταν δράσεις στον πραγματικό χώρο. Τα 27 workshop που προτάθηκαν και πραγματοποιήθηκαν από το δίκτυο της easa, τροφοδοτήθηκαν και ανατροφοδότησαν το Elefsina:city_map. Οι προτάσεις [workshop] σχολίασαν με διαφορετικούς τρόπους την αστική πραγματικότητα της Ελευσίνας. Οι παρεμβάσεις ήταν ήπιες, υλικές ή άυλες, με έμφαση στην οικονομία και την οικολογία και προσπάθησαν να εμπλέξουν δημιουργικά, όχι μόνο τους νέους αρχιτέκτονες-συμμετέχοντες στα workshop, αλλά και τους κατοίκους και επισκέπτες της πόλης. Πρότειναν έναν εναλλακτικό τρόπο κατοίκησης και επανοικειποίησης τόπων που έμεναν μέχρι τότε αναξιοποίητοι. Παρατηρώντας τα αποτελέσματα των workshop, διακρίνει

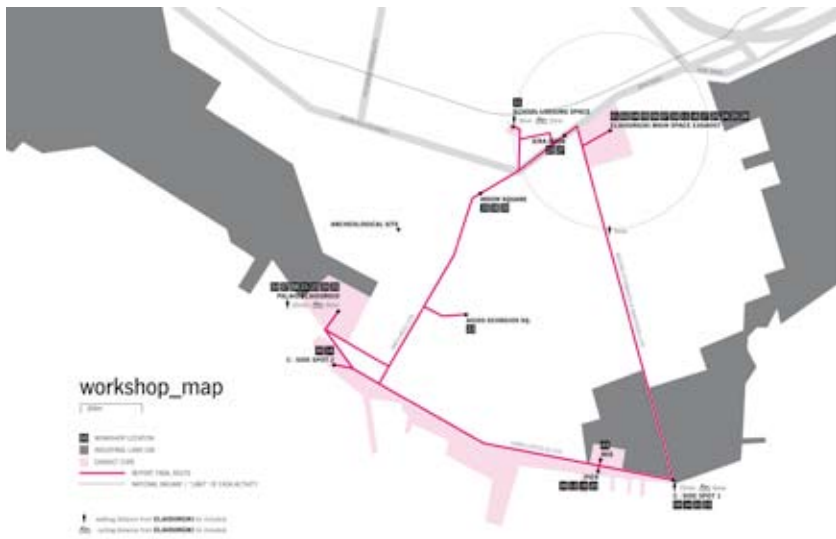
πάνω: Εικ. 1. Επεξηγηματικό διάγραμμα της δικτυακής εφαρμογής Elefsina: City_Map [easa007_editors + Λεάνδρος Κατσούρης]

δίπλα: Εικ. 2. Στιγμιότυπα από τη δικτυακή εφαρμογή Elefsina: City_Map στην ιστοσελίδα www.easa007.gr, η οποία ήταν αναρτημένη έως 12/2008 [easa007_team + Re:oksis]

κτηρίζεται από την πολυπλοκότητα της αστικής πληροφορίας που φέρει, λόγω της επίθεσης αλληπάλληλων επιπέδων [ιστορικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά κ.ά.]. Οι προσπάθειες βελτίωσης των αστικών συνθηκών και ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης της με τη μητρόπολη Αθήνα, τείνουν να μετασχηματίσουν σήμερα το ρόλο της. Στο σώμα της πόλης, εντοπίζεται ένα δίκτυο χώρων, με λανθάνον δυναμικό, το οποίο συνίσταται κυρίως από ανενεργά βιομηχανικά κελύφη, ακρησιμοποιήτους ελεύθερους χώρους και το αναξιοποίητο θαλάσσιο μέτωπο. Η πολλαπλότητα επιλογών που εν δυνάμει προσφέρουν αυτοί οι χώροι, παρότρυνε την ομάδα city_index, να σχεδιάσει ένα πείραμα ενεργοποίησής τους με πολλές –μικρής κλίμακας– παράλληλες δράσεις, οι οποίες δεν θα εντάσσονταν σε κάποιο κεντρικό σχεδιασμό [masterplan],

κανείς τη γενική διασπορά τους μέσα στην πόλη. Παρόλα αυτά σημειώνεται μία πυκνότητα δράσεων κυρίως στο παραλιακό μέτωπο, με έμφαση στους ελεύθερους χώρους και τα ανενεργά βιομηχανικά κελύφη που το συστήνουν, γεγονός που φανερώνει το έντονο ενδιαφέρον για την ιδιαιτερότητα της σημερινής του κατάστασης αλλά και τη διάθεση αξιοποίησης της δυναμικής του [εικ. 3]. Πιο αναλυτικά, μέρος των εργαστηρίων που επικεντρώθηκαν στην πρώην βιομηχανία, προσπάθησαν να ανασκευάσουν την εγκαταλελειμμένη μορφή των κτηρίων, παρεμβαίνοντας κυρίως στην επιδερμίδα τους. Παράδειγμα αποτελεί το workshop *Colorful deconstruction* [εικ. 4], το οποίο χρωμάτισε τις όψεις του διατηρητέου τμήματος του παλιού εργοστασίου χρωμάτων Ίρις. Με αφορμή τη συγκεκριμένη δράση, ο χώρος έγινε ξανά «προσβάσιμος» και χρησιμοποιήθηκε αρκετές φορές για προβολές και εκθέσεις. Στην ίδια κατηγορία εντάσσεται και το workshop Beam που τροποποίησε για τη διάρκεια της συνάντησης, τη νυχτερινή εικόνα του κτηρίου της Παλιάς Ελαιουργικής με εναλλασσόμενες προβολές στις εξωτερικές και εσωτερικές όψεις του. Ένας διαφορετικός τύπος παρεμβάσεων σε ανενεργά βιομηχανικά κελύφη προτάθηκε από τα workshop *Crosstown* και *Fashion and architecture* [εικ. 5], τα οποία αξιοποίησαν τον υπαίθριο χώρο του συγκροτήματος του Παλιού Ελαιουργείου εγκαθιστώντας εκεί site specific κατασκευές, σε κλίμακα 1:1. Ο ευρύτερος πρώην βιομηχανικός χώρος, απέκτησε νέα σημεία αναφοράς, τα οποία συνδιαλεγόμενα με τα εναπομεινάντα κελύφη, λειτούργησαν ως πόλοι έλξης για τους κατοίκους και τους επισκέπτες. Παράλληλα, άλλα workshop, επέλεξαν να επικεντρωθούν στην ενεργοποίηση των ελεύθερων χώρων που συνθέτουν την ακτογραμμή της Ελευσίνας και το δυναμικό τους λανθάνει. Οι προτάσεις των workshop *Indexing invisible scapes*, *Inductive ecosystem prototypes*, *Site sea* και *Float'd* [εικ. 6], αφορούσαν κυρίως στον εμπλουτισμό του θαλάσσιου μετώπου με αστικό εξοπλισμό, που χρησιμοποιήθηκε τόσο από τα μέλη της easa κατά την προσωρινή κατοίκησή τους όσο και από τους κατοίκους της πόλης. Η δυνατότητα για περιορισμένης χρονικής διάρκειας παραμονή των παρεμβάσεων στην παραλία της Ελευσίνας, ισχυροποίησε την απόφαση για ανακυκλώσιμα ή χαμηλού κόστους υλικά και τη δυνατότητα αποσυναρμολόγησης και μεταφοράς τους σε άλλα σημεία. Μια άλλη κατηγορία workshop, όπως το *Landmarks* και το *Small interventions* με διάσπαρτες κατασκευές κλίμακας 1:1 σε ελεύθερους χώρους είχαν σκοπό να λειτουργήσουν συμπληρωματικά στο κυρίως σώμα της πόλης, σχολιάζοντας προβληματικά σημεία του δημόσιου χώρου της. Ενδιαφέρον παρουσίασαν και τα αποτελέσματα των θεωρητικών workshop τα οποία ανέπτυξαν υποθετικά σενάρια της πόλης που βασίστηκαν στην επί τόπου πολεοδομική έρευνα και τη χρήση ψηφιακών εργαλείων. Τέλος, κάποια workshop στόχευσαν στην άμεση συνδιαλλαγή και προσωπική διά-δραση συμμετεχόντων-κατοίκων, μέσω της διοργάνωσης μικρών και απροσδόκωτων event στην πόλη. Η επιλογή του βασικού χώρου διεξαγωγής της συνάντησης λειτούργησε συμπληρωματικά στην πρό-

θεση για ενεργοποίηση των δημόσιων χώρων. Η παλιά αποθήκη λαδιού της Ελαιουργικής [εικ. 7], που ως τότε παρέμενε ανενεργό κέλυφος, χρησιμοποιήθηκε για να στεγάσει τις βασικές δραστηριότητες της συνάντησης [εργασία, διαλέξεις, φαγητό, εκθέσεις, events]. Αν και επρόκειτο για ένα κτήριο που βρίσκεται σε προνομιακό σημείο της πόλης, η έως τότε χρήση του ήταν περιορισμένη. Οι μικρές κλίμακες επεμβάσεις αποκατάστασης και η προσθήκη ευέλικτων προσωρινών κατασκευών [σκαλωσιές, containers, οθόνες, κινητός εξοπλισμός] από την ομάδα city_index, επέτρεψαν την προσωρινή κατοίκηση του από τους συμμετέχοντες της easa007 ενώ αργότερα άρχισε σταδιακά να χρησιμοποιείται και από την πόλη για πολιτιστικές κυρίως δραστηριότητες. Αν και η Ελαιουργική αποτέλεσε το βασικό πυρήνα της διοργάνωσης, οι δραστηριότητες επεκτάθηκαν σε όλη την πόλη, οργανώνοντας επιμέρους χώρους εργασίας, event και χώρους εκθέσεων. Η ενεργοποίηση των δημόσιων χώρων της Ελευσίνας έγινε μέσω της προσωρινής κατοίκησης και των αστικών δράσεων που συνεργατικά παράχθηκαν από το δίκτυο φοιτητών αρχιτεκτονικής easa και την ομάδα city_index. Οι παρεμβάσεις είχαν πολλές εκφράσεις και έδωσαν διαφορετικά αποτελέσματα, προέκυψαν δε ως αλληλεπίδραση του ψηφιακού εργαλείου και των in situ δράσεων στον πραγματικό χώρο. Τα δύο μέσα λειτουργήσαν συμπληρωματικά χωρίς το ένα να μπορεί να αντικαταστήσει το άλλο. Το πείραμα δεν στόχευσε σε λύσεις τυχόν προβλημάτων, ίσως ούτε καν στην πρότασή τους. Σκοπός του ήταν τα συμβάντα με την ενέργεια που περικλείουν και οι μικρές επεμβάσεις που προστίθενται στο σώμα της πόλης με τη μορφή σχολίων, να προκαλέσουν την ενεργοποίηση της σκέψης προς μια κατεύθυνση νέων πιθανών εκβάσεων της παρούσας αστικής πραγματικότητας.

Σημείωση

Η υλοποίηση του πειράματος διήρκεσε 2 εβδομάδες [22.07.007-05.08.007], ενώ ο σχεδιασμός του, περίπου δύο χρόνια [Νοέμβριος 2005 - Σεπτέμβριος 2007]. Οι επεμβάσεις στην Ελαιουργική για τη διεξαγωγή του easa007 παρουσιάστηκαν στην 6η biennale νέων αρχιτεκτόνων [Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 2010] στην Αθήνα [Νέο Μουσείο Μπενάκη], ενώ το σύνολο της διοργάνωσης, στο βιβλίο με τίτλο city_index, μία έκδοση της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ.

City_index: Αντωνοπούλου Έλενα, Λινάρδου Όλγα, Παπαθανασίου Ευτυχία, Σετάκη Φωτεινή, Τζόκα Τίνα, Συνεργάτες:Μάυρος Πάνος, Σακκάς Πάνος, Σπανάκης Γιάννης, Φραντζή-Γούναρη Δανάη, Σταματοπούλου Αθηνά.

Με τον όρο Λανθάνον Δυναμικό χαρακτηρίζονται τμήματα χώρου μέσα στον αστικό ιστό, που είτε δεν έχουν χρήση [αστικά κενά], είτε η χρήση τους δεν είναι αποδοτική με οικονομικούς και κοινωνικούς όρους [S. Anderson, 1978].

Το easa [European Architecture Students Assembly] αποτελεί ένα δίκτυο Ευρωπαίων φοιτητών αρχιτεκτονικής που ιδρύθηκε το

1981 και από τότε κάθε χρόνο πραγματοποιεί συναντήσεις σε διαφορετικές Ευρωπαϊκές πόλεις. Στη διάρκειά τους διεξάγονται workshop, συζητήσεις, εκθέσεις, διαλέξεις γύρω από θέματα που αφορούν στην πόλη και την αρχιτεκτονική.

Tutors: Nikolaj Friis, Goncalo Manteigas και Daniel Wahl tutor: Sandor Lilienberg tutors: Noe Simmonet, Joe Myara, Philippe Charpentier, Cyril Fontaine, Δέσποινα Ζαχαροπούλου, Simon de Jong, Max Rink, Βασίλης Ντόβρος, Χρυσοκώνα Μαύρου, Fabiano Spano, Γρηγόρης Στασινόπουλος, Άρης Petrioli, Frederik De Smedt, Giuseppe Lanfranchi, Eros Laini, Enise Burcu Karacizmeli, John Murray, Arvid Wölfl, Hicham Bou Akl

δίπλα πάνω: Εικ. 3. Χάρτης διασποράς των workshop στην πόλη [easa007_ editors + Λεάνδρος Κατσούρης]

δίπλα κάτω: Εικ. 4. Workshop Colorful Deconstruction [tutors: Nikolaj Friis, Goncalo Manteigas, Daniel Wahl]

πάνω: Εικ. 5. Workshop Fashion and architecture: ένα λευκό φόρεμα «βιομηχανικής κλίμακας» ως συμβολική αναφορά στο βιομηχανικό παρελθόν και τη μυθολογία της Ελευσίνας στον χώρο του Παλιού Ελαιουργείου [tutor: Δέσποινα Ζαχαροπούλου]

μέση: Εικ. 6. Workshop float'd: πλωτή αποσυναρμολογούμενη κατασκευή από σκαλωσιές, παλέτες και βαρέλια [tutors: Frederik De Smedt, Giuseppe Lanfranchi, Eros Laini, Enise Burcu Karacizmeli]

κάτω: Εικ. 7. Εσωτερική άποψη του χώρου διεξαγωγής [Παλιά Ελαιουργική]

Η οθόνη ως επέκταση του δημοσίου χώρου

της **Όλγας Βενετσιάνου**, αρχιτέκτονας, ΜΑ Ψηφιακές Μορφές Τέχνης (ΑΣΚΤ)

Το άρθρο αυτό αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η οθόνη δύναται να αποτελέσει πόλο έλξης για τους κατοίκους της πόλης, με αφορμή καλλιτεχνικά έργα που εντάσσονται στον αστικό ιστό. Υποστηρίζουμε ότι ο χειρισμός της οθόνης μεταβάλλεται παράλληλα με την εξέλιξη των συνθηκών θέασης από την κινηματογραφική αίθουσα, στον ατομικό χώρο της τηλεόρασης και τη διάχυση στη σύγχρονη πόλη. Θα δείξουμε πώς η πορεία από την κλειστή κινηματογραφική αίθουσα στον αστικό ιστό καθορίζεται από τις αναζητήσεις του κλασικού και του πειραματικού κινηματογράφου γύρω από τη διάσπαση και υπέρβαση του κινηματογραφικού κάδρου, το αίτημα για συμμετοχή του θεατή στο καλλιτεχνικό έργο και τη διαδραστική σχέση του θεατή με την οθόνη, που έγινε δυνατή με την έλευση της ψηφιακής τεχνολογίας.

Η σχέση του θεατή με την κινούμενη εικόνα έχει αναμφισβήτητα επηρεαστεί από την κινηματογραφική πρακτική, όπου ο θεατής παραμένει σε μια σταθερή θέση στη σκοτεινή και απομονωμένη αίθουσα. Ωστόσο, ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα εντοπίζονται πειραματισμοί που αποσκοπούν στην ανάρεση της παθητικής στάσης του θεατή απέναντι στην οθόνη. Οι αναζητήσεις αυτές οδηγούν σε απόπειρες υπέρβασης του τυποποιημένου κινηματογραφικού κάδρου. Ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα, ο Lázló Moholy-Nagy μιλά για έργα με μεγάλες σφαιρικές οθόνες και παράλληλες προβολές σε ένα πολυ-σινεμά (Thermerson στο *Shaw and Weibel* 2003, 42) και ο Αϊζενστάιν καταθέτει σκέψεις για την κατάργηση του ορθογώνιου κάδρου (Friedberg 2006, 129). Με την εισαγωγή της έννοιας της εγκατάστασης από τους νταταϊστές, το καλλιτεχνικό έργο διαχέεται στον χώρο και ο θεατής κινείται πλέον μέσα σε αυτό.

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η τηλεόραση υποκαθιστά σταδιακά τον κινηματογράφο στον ρόλο του ως μέσο μαζικής ψυχαγωγίας και ενημέρωσης. Η σχέση με τον θεατή αλλάζει αφού η τηλεοπτική εκπομπή διευκολύνει την άμεση μετάδοση της πληροφορίας από έναν πομπό σε πολλούς δέκτες σε διαφορετικούς τόπους. Επίσης, η τηλεοπτική θέαση διαφέρει ριζικά από το σκοτεινό και σιωπηλό περιβάλλον της κινηματογραφικής αίθουσας. Η τηλεόραση εισβάλλει στον προσωπικό χώρο του θεατή αποτελώντας τμήμα του εικονογραφικού κολάζ της καθημερινότητας. Η μετάβαση από την ομαδική θέαση του κινηματογράφου στην ατομική πρόσληψη εικόνων στον ιδιωτικό χώρο της κατοικίας, σηματοδοτεί

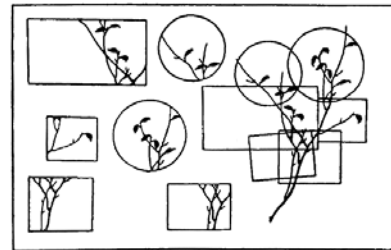
την αντικατάσταση δράσεων και γεγονότων που παλαιότερα αποτελούσαν μια συλλογική εμπειρία στον δημόσιο χώρο από εικόνες που καταναλώνονται παθητικά από τον θεατή. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η λειτουργία του δημόσιου χώρου, ως πεδίο επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών, μεταφέρεται στα ηλεκτρονικά μέσα και αποτυπώνεται στην οθόνη της τηλεόρασης.

Κατά τη δεκαετία του 1960, στα πλαίσια του «διευρυμένου κινηματογράφου» [expanded cinema], εισάγεται η οθόνη στις καλλιτεχνικές εγκαταστάσεις. Η θεωρητικός του κινηματογράφου και των Νέων Μέσων Kate Mondloch εισάγει τον όρο «εγκατάσταση που εξαρτάται από την οθόνη» [screen-reliant installation] για να διαφοροποιήσει τα έργα αυτού του τύπου από το σώμα του πειραματικού κινηματογράφου της δεκαετίας του 1960. Η διαφορά εστιάζεται στη σημασία της κίνησης και της δράσης του θεατή, που δεν στέκεται πλέον παθητικά απέναντι στην οθόνη, αλλά κινείται και συμμετέχει στους χωροχρονικούς πειραματισμούς με την κινούμενη εικόνα.

Η τεχνολογία του βίντεο θεμελιώνει ένα ακόμα βήμα στη μεταφορά της δημιουργικής ευθύνης από τον καλλιτέχνη στον θεατή. Ο Peter Greenaway χαρακτηρίζει την εμφάνιση του τηλεχειριστηρίου κομβικό σημείο στην εξέλιξη της κινηματογραφικής γλώσσας, αφού ο θεατής δύναται να παρέμβει στην αφηγηματική πορεία, αλλάζοντας κανάλι ή μεταβαίνοντας σε διαφορετικό σημείο της χρονικής εξέλιξης του έργου (Greenaway 2007). Επίσης, με τη μετάβαση από το φιλμ στο βίντεο, το κλειστό τηλεοπτικό κύκλωμα δίνει τη δυνατότητα άμεσης εμφάνισης του ηλεκτρομαγνητικά καταγεγραμμένου υλικού στην οθόνη συνδέοντας τον πραγματικό, φυσικό χώρο με τον χώρο της οθόνης (Bruce Nauman, *Live Video Taped Corridor*, 1970). Στη σύγχρονη εποχή, η ένταξη της οθόνης στον ιστό της πόλης είναι συνυφασμένη με την παραγωγή νέων μορφών θεάματος. Οι μεγάλες επιφάνειες προβολής παραπέμπουν στην ομαδική θέαση, ενώ η μικρή οθόνη, όπως αυτή του κινητού τηλεφώνου, στην ατομική. Τα καλλιτεχνικά έργα που εντάσσονται στον αστικό ιστό και κάνουν χρήση της οθόνης εντάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

Α. Εφήμερες προβολές στον ιστό της πόλης

Κάθε επιφάνεια στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον δύναται να γίνει επιφάνεια υλοποίησης της εικόνας. Ο θεατής είναι ήδη συνηθισμένος στα οπτικά μηνύματα που εντάσ-

σονται στον ιστό της πόλης (διαφημιστικές πινακίδες, γκραφίτι, φωτεινές επιγραφές). Η επιρροή που διατηρούν τέτοιου τύπου οθόνες αναδεικνύεται στη σειρά *Truisms* (1977-) της Jenny Holzer, όπου φωτιζόμενες πινακίδες (billboards), αντί να προβάλλουν διαφημιστικά ολόγκαν αναγράφουν φράσεις επιλεγμένες από την ίδια. Η Holzer δημοσίευσε το έργο της με διαφορετικούς τρόπους: σε αφίσες στους δρόμους, σε τηλεφωνικούς θαλάμους, ακόμα και στις οθόνες LED στην πλατεία Times της Νέας Υόρκης.

Η συνεχής καταγραφή της ζωής της πόλης αποτελεί πηγή έμπνευσης για το έργο της Michelle Teran *Friluftskino* (2007). Εικόνες από ασύρματες κάμερες ασφαλείας υποκλέπτονται και προβάλλονται στους τοίχους των κτηρίων σε διαφορετικά σημεία της πόλης του Όσλο. Η στιγμιαία και ταυτόχρονη μετάδοση της πληροφορίας στην ψηφιακή εποχή αποτελεί το βασικό στοιχείο συγκρότησης της ομάδας Secret Cinema που οργανώνει κινηματογραφικές προβολές σε διαφορετικούς χώρους του Λονδίνου, ενημερώνοντας το κοινό για την επιλογή της επόμενης τοποθεσίας με ηλεκτρονικά μηνύματα.

Β. Διαδραστικές προβολές στον ιστό της πόλης

Όπως είδαμε παραπάνω, η ευθύνη της δημιουργικής παραγωγής μετατοπίζεται σταδιακά από τον καλλιτέχνη στο κοινό. Ο σύγχρονος καλλιτέχνης δημιουργεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο ο θεατής-χρήστης συνθέτει τις δικές του εμπειρίες και τα δικά του νοήματα.

Παράδειγμα αποτελεί το έργο *Underscan* (2005) του Rafael Lozano-Hemmer. Πρόκειται για μια διαδραστική βιντεοεγκατάσταση που στήνεται σε ένα ανοικτό σημείο της πόλης και λειτουργεί μετά τη δύση του ηλίου. Ένα σύστημα εντοπισμού προβλέπει την κίνηση των περαστικών και ένας ειδικός προτζέκτορας προβάλλει καταγεγραμμένα πορταίτα κατοίκων της πόλης στη σκιά τους. Αντίστοιχα, στο έργο *Blinken Lights* (2001), που διοργανώθηκε από το Chaos Computer Club, η όψη του κτηρίου «Haus des Lehrers» στην Alexanderplatz του Βερολίνου μετατράπηκε σε μια διαδραστική οθόνη. Ο συνδυασμός αναμμένων και σβηστών προβολών που τοποθετή-

θηκαν πίσω από τα παράθυρα του κτηρίου δημιουργεί εικόνες που το κοινό ελέγχει από το διαδίκτυο ή από το κινητό του τηλέφωνο.

Γ. Η οθόνη ως πεδίο σύνδεσης δυνητικών ή απομακρυσμένων φυσικών χώρων

Οι προοπτικές της διαδικτυακής σύνδεσης αναδεικνύονται ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 στο έργο *Hole in Space* (1980) των Kit Galloway και Sherrie Rabinowitz, που έφερε σε οπτική και ηχητική επαφή κατοίκους της Νέας Υόρκης και του Λος Άντζελες.

πάνω δεξιά: *Movie Movie* (1969), Jeffrey Shaw, Theo Botschuyver, Sean Wellesley-Miller. Βέλγιο
πάνω αριστερά: *Σεργκί Αϊζενστάιν, Διάγραμμα διαφορετικών τρόπων καθαρσίματος, από τον Sergei Eisenstein, Film Form: Essays in Film Theory* (New York: Harcourt, Brace and World, 1949)
μέση δεξιά: *Underscan* ([Υπόγεια σάρωση], 2005), Rafael Lozano-Hemmer. Ηνωμένο Βασίλειο
κάτω: *Blinkenlights*, ([Φώτα που αναβοβλίνουν], 2001) Chaos Computer Club., Haus des Lehrers, Γερμανία

πάνω: Friluftskino ([Ελεύθερος κινηματογράφος], 2007), Michelle Teran. Σουηδία

δίπλα πάνω δεξιά: Wikitude
δίπλα μέση: Liberate Your Avatar ([Απελευθερώστε το ψηφιακό σας σώμα], 2007), Paul Sermon. Ηνωμένο Βασίλειο
δίπλα κάτω: Tuisms ([Απόλυτες δηλώσεις], 1977-), Jenny Holzer. ΗΠΑ

Στη σύγχρονη εποχή η οθόνη δύναται να λειτουργήσει ως πεδίο σύνδεσης του δυνητικού και του φυσικού χώρου. Το κινητό τηλέφωνο αποτελεί πλέον προέκταση του ανθρώπινου σώματος καθώς ο δικτυακά συνδεδεμένος κάτοικος της πόλης λαμβάνει και δίνει πληροφορίες καθώς κινείται. Στην ψηφιακή πλατφόρμα wikitude, πληροφορίες για την πόλη είναι άμεσα προσβάσιμες από ένα κινητό τηλέφωνο ενώ μπορούν να τροποποιηθούν και να βελτιωθούν από οποιονδήποτε. Με τη χρήση της κάμερας και του GPS της τηλεφωνικής συσκευής, εμφανίζονται πληροφορίες για το τμήμα της πόλης που εμφανίζεται στην οθόνη. Γίνεται έτσι κατανοητό ότι η δικτυακά συνδεδεμένη οθόνη διευρύνει την αντίληψη μας για το αστικό περιβάλλον. Εμφανίζονται βεβαίως ερωτήματα για την ποιότητα των πληροφοριών που μεταδίδονται. Διοχετεύονται από έγκυρες πηγές ή αποτελούν προσωπικές μαρτυρίες, σαν έναν νέο τύπο γκραφίτι; Μήπως τελικά η ψηφιακή χαρτογράφηση της πόλης από μεμονωμένα άτομα ή από την τοπική κοινωνία είναι πιο ακριβής από έναν κεντρικά ελεγχόμενο και ιεραρχημένο οργανισμό; Σε κάθε περίπτωση, ο σύγχρονος αστός είναι εξοικειωμένος με την ιδέα ότι κάθε στοιχείο της πόλης κρύβει διαφορετικά επίπεδα πληροφορίας.

Ο σύγχρονος κάτοικος της πόλης αποκτά μια υβριδική χωρική εμπειρία, κινούμενος ταυτόχρονα μέσα στον φυσικό και τον ψηφιακό χώρο. Από τους πρώτους που επισημαίνουν τη μετάβαση δυνητικών κόσμων και τόπων συναντήσεων από το διαδίκτυο στον αστικό χώρο, η Andriana de Souza e Silva παρατηρεί:

[...] Από τα τέλη της περασμένης δεκαετίας [του 1990], γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο το γεγονός ότι φυσικοί και ψηφιακοί χώροι συνδέονται μεταξύ τους. Ο κυβερνοχώρος δεν θεωρείται πλέον ένας απομονωμένος νοητός χώρος αλλά ένας χώρος που αναμειγνύεται με το φυσικό περιβάλλον. Στην πραγματικότητα, η έννοια του κυβερνο-

χώρου θεωρείται πλέον παρωχημένη, αφού περιέγραφε αρχικά έναν ψηφιακό χώρο που υπάρχει πέρα από το φυσικό... η υβριδική πραγματικότητα έχει γίνει πραγματική εν μέρει γιατί τα μέσα με τα οποία συνδεόμαστε με τον ψηφιακό χώρο αλλάζουν... από την οθόνη του προσωπικού υπολογιστή σε κινητές συσκευές (Souza e Silva 2004, 181)

Στο έργο *Liberate Your Avatar* (2007), ο Paul Sermon κατασκεύασε την περιοχή All Saints Gardens του Manchester στην ψηφιακή κοινότητα Second Life, και την προέβαλε σε μια οθόνη που τοποθέτησε στο πάρκο, φέρνοντας σε επαφή κατοίκους της πόλης και μέλη της ψηφιακής κοινότητας.

Ο Δημήτρης Χαρίτος υπογραμμίζει τη σημασία *μέσων επικοινωνίας δι' εντοπισμού* (ΜΕΔΕ) στη μεταφορά της έννοιας του «τόπου συνάντησης» από το διαδίκτυο στον φυσικό χώρο του αστικού περιβάλλοντος. Η δυνατότητα εντοπισμού θέσης συνδέει το δυνητικό περιβάλλον της διαδικτυακής επικοινωνίας με το φυσικό περιβάλλον, στο οποίο βρίσκονται τα πραγματικά σώματα των χρηστών που επικοινωνούν. Αναφερόμενος σε δραστηριότητες και παιχνίδια που υποστηρίζονται από ΜΕΔΕ, ο Χαρίτος σημειώνει ότι «το δυνητικό περιβαλλοντικό πλαίσιο αντιστοιχίζεται στο φυσικό περιβάλλον και αυτό το υβριδικό πλέον περιβαλλοντικό πλαίσιο γίνεται ο στίβος του παιχνιδιού» (Χαρίτος 2007, 57)

Συμπερασματικά, βλέπουμε ότι πειραματισμοί στα πλαίσια του πειραματικού κινηματογράφου του μοντέρνου κινήματος και του «διευρυμένου κινηματογράφου» της δεκαετίας του 1960, που αφορούν στην υπέρβαση του κινηματογραφικού κάδρου και στην έμφαση στη δράση και την κίνηση του θεατή, θεμελίωσαν μια διαδραστική σχέση ανάμεσα στον θεατή και την εικόνα, καταλήγοντας στον

σύγχρονο ψηφιακό σχεδιασμό όπου η οθόνη λειτουργεί ως πεδίο διεπαφής. Στη σύγχρονη εποχή, φυσικοί και δυνητικοί χώροι λειτουργούν παράλληλα και αλληλοσυμπληρώνονται, δημιουργώντας μια νέου τύπου βιωματική εμπειρία ιδιωτικού και δημόσιου χώρου. Αναδεικνύεται ένας νέος τύπος αστού που χαρακτηρίζεται από τη συνεχή και άμεση επικοινωνία μέσα από δίκτυα φορητών υπολογιστών και κινητών τηλεφώνων. Ο χώρος ως «αντικείμενο» παίρνει προσωρινή μορφή δια μέσου των ατόμων που το ενεργοποιούν τη συγκεκριμένη στιγμή, μέσα

δηλαδή από έναν κοινωνικό δεσμό που δημιουργείται επί τόπου. Καλλιτεχνικές παρεμβάσεις σχολιάζουν τα σύγχρονα αυτά φαινόμενα, και αναδεικνύουν τη νέα μορφή που αποκτούν οι χωρικές και διαπροσωπικές σχέσεις.

Ββλιογραφία

Abel Manuela, (ed.) 1997. *Jeffrey Shaw-A User's Manual – From Expanded Cinema to Virtual Reality*. Ostfildern: ZKM, Heinrich Klotz.

Coonan, Clifford «Greenaway announces the death of cinema - and blames the remote-control zapper», *The Independent*, Wednesday, 10 October 2007. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:http://www.independent.co.uk/news/world/asia/greenaway-announces-the-death-of-cinema--and-blames-the-remotecontrol-zapper-394546.html.Τελευταία επίσκεψη: 31 Οκτωβρίου 2010.

De Souza e Silva, Adriana Araujo (2004). *From multiuser environments as (virtual) spaces to (hybrid) spaces as multiuser environments – Nomadic technology devices and hybrid communication places*. Dissertation (PhD in Communications and Culture) – Federal University of Rio de Janeiro – UFRJ, School of Communications, CFCH.

Rio de Janeiro. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: http://www.souzaesilva.com/research/phd/SouzaeSilva_Dissertation.0510.pdf. Τελευταία επίσκεψη: 31 Οκτωβρίου 2010.

Friedberg, Anne (2006). *The Virtual Window – From Alberti to Microsoft*. London/England, Cambridge/Massachusetts: The MIT Press.

Greenaway, Peter (1995). *The Stairs*, Munich, Projection. London: Merrell Holberton Publishers.

Manovich, Lev (2001). *The Language of New Media*. London/England, Cambridge/Massachusetts: The MIT Press.

Rieser, Martin and Zapp, Andrea ed. (2002). *New Screen Media: Cinema, Art, Narrative*. London: British Film Institute.

Shaw Jeffrey, Weibel Peter, ed. (2003). *Future Cinema – The Cinematic Imaginary after Film*. Cambridge/Massachusetts London/England: ZKM Center for Art and Media Karlsruhe/The MIT Press.

Χαρίτος, Δημήτρης (2007). «Τα μέσα επικοινωνίας δι' εντοπισμού και οι επιδράσεις τους ως προς την κοινωνική αλληλόδραση στο περιβάλλον της σημερινής πόλης», *Ζητήματα Επικοινωνίας*, τ. 5, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, σελ. 46-61.

Youngblood, Gene (1971). *Expanded Cinema*. London: Studio Vista.

Δημοφιλείς χώροι – Το παράδειγμα του σταθμού της Ζυρίχης

της **Άννας Αθανασιάδη**, φιλόλογου-επικοινωνιολόγου

Η οικονομική και πολιτιστική παγκοσμιοποίηση, βασισμένη στις νέες επικοινωνιακές τεχνολογίες, συγκροτεί ένα εύθραυστο και επεκτεινόμενο δίκτυο από διάτρητους και ασταθείς χώρους, εθνικούς-κρατικούς, κοινωνικούς και αστικούς, καθιστώντας ασαφή τα όρια ανάμεσα στην παρουσία και την απουσία, το τοπικό και το παγκόσμιο, το ιδιωτικό και το δημόσιο. Η ευέλικτη κουλτούρα που υφαίνει τα χαλαρά κοινωνικά δίκτυα και παράγεται από αυτά στο πλαίσιο κοσμοπολίτικων, καταναλωτικών και πολυπολιτισμικών κοινωνιών, διαβρώνει τις σχέσεις των ατόμων με την παράδοση, τον τόπο και τους συνανθρώπους παρασέρνοντάς τα στον «χώρο των ροών» μέσα από τον ελεγχόμενο ίλιγγο της ασώματης επικοινωνίας. Όμως αυτός ο εικονικός κόσμος των ροών γίνεται αισθητός και κυρίως ορατός στις σύγχρονες πόλεις, που παραμένουν «χώροι των τόπων», ακόμα κι αν εξελίσσονται σε διαστελλόμενες μήτρες μιας νέας αστικότητας για τους «νεονομάδες», τουρίστες, μετανάστες, εργαζόμενους κ. ά. Χαρακτηριστικό αυτών των πολυκεντρικών πόλεων –εκτός από τα ρευστά όρια μεταξύ των χώρων εργασίας, ζωής και ψυχαγωγίας– είναι η αύξηση των χώρων που βρίσκονται στο μεταίχμιο του δημόσιου-ιδιωτικού και αποτελούν πόλους έλξης ετερόκλητων ατόμων και ομάδων, κατοίκων και επισκεπτών.

Οι «δημοφιλείς» αυτοί χώροι εξελίσσονται ως «πόλεις

μέσα στις πόλεις» σε αλληλεπίδραση με τις νέες ανάγκες της αστικής δημοσιότητας. Συχνά, ως ελεύθεροι, δυναμικοί χώροι, πέρα από κάθε προγραμματισμό και επιβαλλόμενη αισθητική, διεκδικούνται από ετερόκλητες ομάδες και άτομα που τους ερμηνεύουν και τους οικειοποιούνται με απρόβλεπτους τρόπους, οριοθετώντας τους συμβολικά ως σκηνές όπου προβάλλουν τη διαφορετικότητά τους. Άλλοτε, συγκροτούνται αρχιτεκτονικά και τεχνολογικά ως διαπερατοί θύλακες και ως ιδιωτικοποιημένοι «κόσμοι εμπειριών» που συνδυάζουν την εμπορευματοποιημένη ψυχαγωγία και την κατανάλωση με διεγερτικές εικόνες προσομοίωσης μιας αστικής ουτοπίας, όπως τα malls, τα θεματοποιημένα πάρκα ψυχαγωγίας, τα spa κ.ο.κ. Κάποτε πάλι οι «μη-τόποι», όπως οι σιδηροδρομικοί σταθμοί, τα αεροδρόμια και τα ξενοδοχεία, μετατρέπονται σε δημοφιλείς χώρους μέσα από προσχεδιασμένα art events και happenings. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, οι δημοφιλείς χώροι, είτε ως κεντρικοί αστικοί χώροι είτε στην περιφέρεια της πόλης, αποτελούν τους επίσημα ή ανεπίσημα σκηνοθετημένους τόπους όπου διαμεσολαβούνται οι κοινωνικές και πολιτιστικές διαφορές δια μέσου της αισθητοποιημένης επικοινωνίας των αστικών lifestyles, με βάση τα οποία εκφράζονται δημόσια οι ατομικές και συλλογικές ταυτότητες. Χωρίς να είναι ούτε υπερβολικά ανοικτοί ούτε απόλυτα οριοθετημένοι, ούτε καθαρά ιδιω-

πάνω δεξιά: Ο Μπλε Άγγελος της Niki de Saint Phalle στον σταθμό
κάτω αριστερά: Ο σταθμός ως γήπεδο
κάτω κέντρο: Euro2008: Ο σταθμός ως σκηνή έκθεσης των ευρωπαϊκών ποδοσφαιρικών ειδώλων
κάτω δεξιά: Ο χώρος μπροστά από τις γραμμές τρένων ως μη-τόπος
[φωτογραφίες Κωνσταντίνος Καραλής]

τικοί ή δημόσιοι, οι χώροι αυτοί συγκροτούνται ως ρευστές και δικτυωμένες νησίδες που συνθέτουν την πόλη ως «χώρο των Lifestyles». Ως προϊόντα και παραγωγοί των κοινωνικών πρακτικών των χρηστών τους αλλά και της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας, αποτελούν τους νέους αστικούς μικρόκοσμους, οι οποίοι προσομοιώνουν τους δημόσιους χώρους εκφράζοντας τις ανάγκες μιας νέας αστικότητας προσανατολισμένης στην εμπειρία, ακόμα κι αν διατηρούν αρχιτεκτονικά στοιχεία της παλιάς τους μορφής.

Ως παράδειγμα ενός μη-τόπου που μετασχηματίζεται σε δημοφιλή χώρο θα αναφερθώ στον σιδηροδρομικό σταθμό της Ζυρίχης.

Ο ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΗΣ ΖΥΡΙΧΗΣ

Σταθερό σημείο αναφοράς του σταθμού ως εξέλιξης των παλιών κτηρίων (του 1847 και 1871) αποτελεί η στεγασμένη με γυαλί και ατσάλι κεντρική αίθουσα-«εσωτερική πλατεία» (Petronhalle) έκτασης 55.000 τμ. Οι 16 σιδηροδρομικές γραμμές που ξεκινούν μπροστά της και οι τρεις νέοι σταθμοί –δύο υπόγειοι και ένας υπέργειος– εξυπηρετούν τις ανάγκες των 300.00-500.000 ταξιδιωτών ανά μέρα με 2915 διαδρομές τρένων. Η κύρια είσοδος, μια θριαμβευτική αψίδα στο τέλος της κεντρικής Bahnhofstrasse, τονίζει τον ρόλο του κτηρίου ως πύλης εισόδου στην πόλη. Η επεκτεινόμενη δικτύωση του SBB με το αεροδρόμιο και όλους τους μεγάλους σταθμούς της Ελβετίας και της

κάτω: Η προσωρινά διαμορφωμένη κεντρική αίθουσα ως δημοφιλής χώρος για ένα ετερόκλητο κοινό κατά την έναρξη του Street Parade δίπλα μέση αριστερά: Street Parade: Το δίκτυο των σωμάτων ανάμεσα στο δίκτυο των διαφημιστικών μηνυμάτων [φωτογραφίες Κωνσταντίνος Καραλής]

δίπλα μέση δεξιά: Από την βραδιά της παράστασης δίπλα μέση κάτω δεξιά: Ερωτική αρία του Alfredo προς τη Voletta κάτω δεξιά: Άρια της Voletta μετά την αναχώρηση του Alfredo με το τρένο

Ευρώπης, και με άλλα μέσα μεταφοράς και σε συνδυασμό με τις νέες επικοινωνιακές τεχνολογίες επιτελείται χάρη στην απόλυτη οργάνωση του χρόνου και του χώρου, με χρήση ποικίλων πληροφοριακών σημάτων για διευκόλυνση της γρήγορης και άνετης κυκλοφορίας και προσανατολισμού. Το υπόγειο πέρασμα με εμπορικά καταστήματα, η Shorville, ολοκληρώνει το σύμπλεγμα ομοιόμορφων εγκαταστάσεων μιας αφαιρετικής αισθητικής, είτε γραφεία είτε χώρους εξυπηρέτησης των ταξιδιωτών. Παράλληλα, η Shorville αποτελεί έναν δημοφιλή χώρο κατανόλησης για τους κατοίκους της πόλης που τον επισκέπτονται ειδικά γι' αυτό.

Ο σταθμός της Ζυρίχης ως δημοφιλής χώρος (event space)

Χωρίς να παύει να αποτελεί έναν ταξιδιωτικό μη-τόπο, ο σταθμός λειτουργεί και ως δημοφιλής χώρος έλξης τόσο ενός ετερόκλητου όσο και ενός ειδικού κατά περίπτωση κοινού, μέσα από ένα πλήθος εκδηλώσεων, με χαρακτηριστικά παραδείγματα το Street Parade (που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια τον Αύγουστο) και τη ζωντανή παράσταση της όπερας Traviata του Verdi το 2008.

Street Parade

Ο σταθμός αποτελεί τον χώρο υποδοχής ενός πολυάριθμου (από 600.000 έως 800.000) παγκόσμιου νεανικού κοινού της δημοφιλούς ηλεκτρονικής μουσικής (techno, trance, hip, hop κ.ο.κ.), το οποίο συμμετέχει στο 24ωρο πάρτι Street Parade, μια μουσικοχορευτική παρέλαση με άρματα μεταμφιεσμένων και με πάρτι σε διάφορες σκηνές στημένες σε δημοφιλείς τόπους της Ζυρίχης. Το επίσημο πάρτι (Official Parade) έχει ως αφηγηρία και κατάληξη τον σταθμό. Ο διαθέσιμος χώρος διαμορφώνεται με περίπτερα, πάγκους και άλλες προσωρινές εγκαταστάσεις, όπου πωλούνται προϊόντα σχετικά με το event (ρούχα,

περούκες, είδη μακιγιάζ, cds). Στην κεντρική αίθουσα εγκαθίσταται μια τεχνολογικά εξοπλισμένη μουσική σκηνή, από όπου διαχέεται δυνατή ρυθμική μουσική. Ενώ διασχίζεται από ανενόκλητους περαστικούς και ταξιδιώτες, ο χώρος λειτουργεί και ως μία οριοθετημένη, ελεγχόμενη και ασφαλής νησίδα έκστασης. Ο επίσημα οργανωμένος δημοφιλής χώρος συγκεντρώνει το άπληστο για εμπειρίες κοινό και δια μέσου του event αισθητοποιεί τη διαφορά ανάμεσα σε παγκόσμιο και τοπικό, επίσημη κουλτούρα και υποκουλτούρες. Ο techno-θύλακας υποδεικνύει στους ενθουσιώδεις χρήστες του τα επιτρεπτά όρια της έκστασης μέσω της σκηνοθεσίας του και της επικοινωνιακής τεχνολογίας, όπως οι πανοπτικές τηλεοπτικές κάμερες, οι οθόνες, η διατηρούμενη οργάνωση του χώρου με διαχωριστικές ζώνες για τους μη συμμετέχοντες, η μονότονη μουσική από υπολογιστές, η προώθηση προϊόντων νεανικής μόδας, ο αποκαλυπτικός φωτισμός, η κυριαρχία της σκηνής χωρίς performers και η μετατροπή του event σε ατμοσφαιρική εικονική πραγματικότητα. Παράλληλα τα όρια του θύλακα διαρρηγνύονται με τον καταιγισμό των εικόνων, την προκλητικότητα των μεταμφίσεων, τις ροές των νεοφερμένων από τα τρένα και την πόλη, τον παλμό των δονούμενων στη μουσική σωμάτων. Ένας δυναμικός χώρος αναδύεται μέσα από την επιδειξιομανή σκηνοθεσία ρευστών ταυτοτήτων με τα σώματα να πρωταγωνιστούν ακυρώνοντας κάθε αισθητική και κάθε νόημα.

Η παράσταση της Traviata στον σταθμό

Στις 30 Σεπτεμβρίου του 2008 η ζωντανή παράσταση της Traviata στον σταθμό τον μεταμόρφωσε σε μια δημόσια σκηνή όπερας, που προσέλκυσε ένα ετερόκλητο κοινό: τους φίλους της όπερας, τους περιέργους για το εγχείρημα κατοίκους, τους περαστικούς ταξιδιώτες, το τηλεο-

πτικό κοινό –που παρακολούθησε και μεταγενέστερες τηλεοπτικές αναμεταδόσεις της παράστασης από το Arte– και τους χρήστες του εκδιδόμενου dvd. Με τη σύμπραξη της ελβετικής τηλεόρασης, του Arte, του SBB και της Όπερας της Ζυρίχης, ο σταθμός λειτουργήσε ως μη-τόπος και ως σκηνοθετημένος οπερετικός χώρος. Παράλληλα μετασχηματίστηκε σε εικονική πραγματικότητα, που κυκλοφόρησε στα παγκόσμια επικοινωνιακά δίκτυα για την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου της Ζυρίχης ως παγκόσμιας πόλης πολιτιστικών εκδηλώσεων «Υψηλής Κουλτούρας» για ευρύ κοινό. Η σκηνοθεσία επιχείρησε τη σύντηξη του δράματος μιας εταιρίας –που ερωτεύεται έναν αστό για να πεθάνει άρρωστη και εγκαταλειμμένη– με την απομυθοποιημένη πραγ-

Παράλληλα προβλήθηκε η διαπερατότητα αυτών των παράλληλων μικρόκοσμων με θραύσματα διαλόγου μεταξύ της τηλεπαρουσιάστριας, ηρώων του έργου, κοινού, σκηνοθετών, έκπληκτων ταξιδιωτών, δημοσιογράφων και τεχνικών. Δείχτηκαν επίσης οι φωτογραφικές λήψεις με κινητά τηλέφωνα, η άφωνη παρουσία ενός αλκοολικού άστεγου και οι θορυβώδεις παρεμβάσεις κάποιων νεαρών εκφραστών της δημοφιλούς υποκουλτούρας. Έτσι ο σταθμός μεταμορφώθηκε σε μια «ετεροτοπία», καθώς συμπεριέλαβε για λίγο ασύμβατες πραγματικότητες, η συνύπαρξη των οποίων παρήγαγε ανοίκειες σκηνές, όπως η σκηνή θανάτου της Βιολέτας σε ένα κρεβάτι στη μέση της κύριας αίθουσας, με ένα νοσοκομειακό όχημα σε αναμονή.

ματικότητα του σύγχρονου ασταθή και ατομικιστικού κόσμου. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, ένας υβριδικός και ρευστός κόσμος από την αλληλοδιείσδυση των παράλληλων κόσμων που συγκροτήθηκαν από τους ήρωες της όπερας, την τηλεπαρουσιάστρια που ανέλυε αποσπασματικά το έργο στο κοινό, τις ομάδες του κοινού, τους ταξιδιώτες και τους παράγοντες της παράστασης. Η σύντηξη επιτεύχθηκε με τη χρήση αόρατης τεχνολογίας (κάμερες, οθόνες και μικρόφωνα), τη δικτυακή ροή πληροφοριών και την ηλεκτρονική επόπτευση των κινήσεων. Ο εξωτερικός ατμοσφαιρικός φωτισμός των παραθύρων της κεντρικής αίθουσας άμβλυνη την κλειστότητά της. Ο ερωτευμένος Alberto αποχαίρησε τη Βιολέτα στον σταθμό αναχωρώντας με ένα σύγχρονο τρένο. Η Βιολέτα αργότερα τραγουδούσε κυκλοφορώντας με ένα όχημα φορτωμένο με αποσκευές. Η δράση διαδραματίστηκε σε δημοφιλείς χώρους του σταθμού, όπως μία μπυραρία κι έναν καφέ και έγινε χρήση των κυλιόμενων σκαλών, που χρησιμοποιούσαν και οι ταξιδιώτες. Στην τηλεοπτική λήψη παρατέθηκαν διαδοχικά δύο σκηνές, στις οποίες οι πρωταγωνιστές και με καθημερινή αμφίεση και ως ήρωες της όπερας τραγουδούσαν το ίδιο ντουέτο.

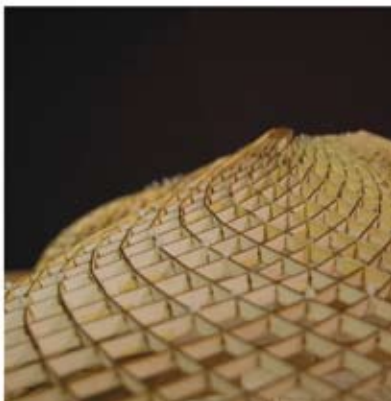
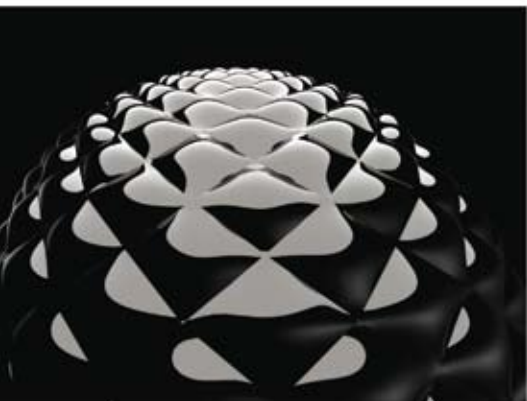
Η οπερετική αυτή παράσταση ανέδειξε τον σταθμό ως δημοφιλή χώρο έλξης ενός κατακερματισμένου κοινού αισθητοποιώντας τις διαφορές ανάμεσα σε υψηλή και δημοφιλή κουλτούρα, σε μη-τόπο και δημοφιλή χώρο.

Αναδυόμενες τεχνολογίες στον σχεδιασμό του δημοφιλους χώρου

του **Γιώργου Κουφάκη**, αρχιτέκτονα MSc AA και της **Μπαράκτ Μιρέιτ**, αρχιτέκτονος MArch University of Utah, MSc University of Nottingham

Δημοφιλείς χώροι είναι οι χώροι που υποδέχονται μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Κάθε γεωγραφική περιοχή και ιστορική περίοδος αναδεικνύει διαφορετικούς δημοφιλείς χώρους ως πολιτισμική έκφραση και κοινωνική λειτουργία. Ιστορικά οι δημοφιλείς χώροι εξυπηρετούν τους σκοπούς των εκάστοτε κοινωνικών σχηματισμών και αποτελούν φίλτρο της πληροφορίας ή εκφράζουν την ομαδική πληροφόρηση, τη δράση, τις ιεραρχικές κοινωνικές δομές. Στις πρωτόγονες κοινωνίες η πλατεία, ήταν ο τόπος των ανακοινώσεων από τον άρχοντα της φυλής. Μέσω της εξελικτικής διαδικασίας, ο δημοφιλής χώρος μεταλλάσσεται. Η αγορά των Αθηνών, το Κολοσσαίο, η πλατεία του αγίου Πέτρου στη Ρώμη, η Time's square στη Νέα Υόρκη ή τα εμπορικά κέντρα είναι ιστορικά ορόσημα δημοφιλών χώρων. Σήμερα, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ασχολείται με αναδυόμενα περιβαλλοντικά ζητήματα όπως η αύξηση του πληθυσμού και οι ραγδαίες κλιματολογικές αλλαγές.¹ Ο σχεδιασμός του δημόσιου χώρου ενημερώνεται από ένα νέο πεδίο αρχιτεκτονικής έρευνας και τεχνολογίας όπου ο δημοφιλής χώρος αναδύεται μέσα από ένα πλαίσιο συσχετισμού παραμέτρων που σχετίζονται με το περιβάλλον και τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

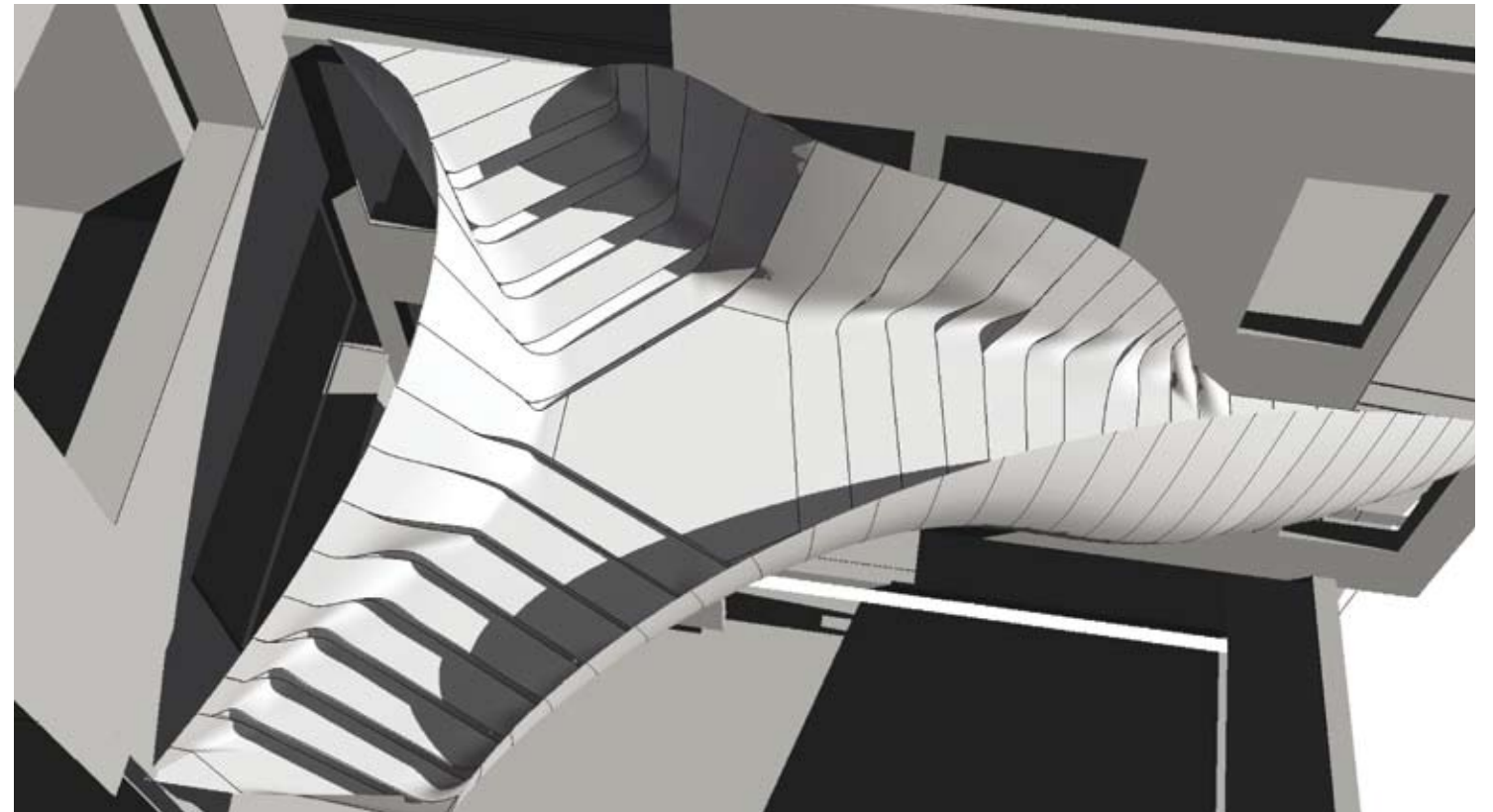
Η εξέλιξη μιας πόλης έχει μια δυναμική σχέση με το εκάστοτε δεδομένο οικολογικό σύστημα από το οποίο αναδύεται. Όλοι οι βιολογικοί οργανισμοί αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Έχει υποστηριχτεί, ότι η εξέλιξη όλων των ειδών, συμπεριλαμβανομένου του ανθρώπου, και η εξέλιξη του πολιτισμού τους, έχουν μια συμβιωτική σχέση. Η γεωλογική διαστρωμάτωση των υλικών για παράδειγμα, είναι μια πυκνή αυτής της εξελικτικής θεωρίας. Η θεωρία αυτή ερμηνεύει γενικότερα τις διαδικασίες σχηματισμού των μορφών στη φύση, και των πολιτισμικών σχηματισμών ανά τον κόσμο.² Μια άλλη στρατηγική ανάδυσης νέων τεχνολογικών εργαλείων στον σχεδιασμό είναι η ανάλυση των βιολογικών συστημάτων σε διαφορετικές κλίμακες με ταυτόχρονη αναζήτηση εφαρμογών στην αρχιτεκτονική πρακτική που σχετίζονται με τις δομές και τις λειτουργίες αυτών των συστημάτων. Ο τομέας αυτός της έρευνας εισάγει τα ευρήματα που προκύπτουν από αυτή την ανάλυση σε παραμετρικά μοντέλα και προτείνει νέα εργαλεία εύρεσης βέλτιστων μορφών, διαμορφώνοντας ένα δομημένο περιβάλλον λειτουργικότητας υψηλού επιπέδου.³

Το πιο εξελιγμένο εργαλείο που έχει αναπτυχθεί τα

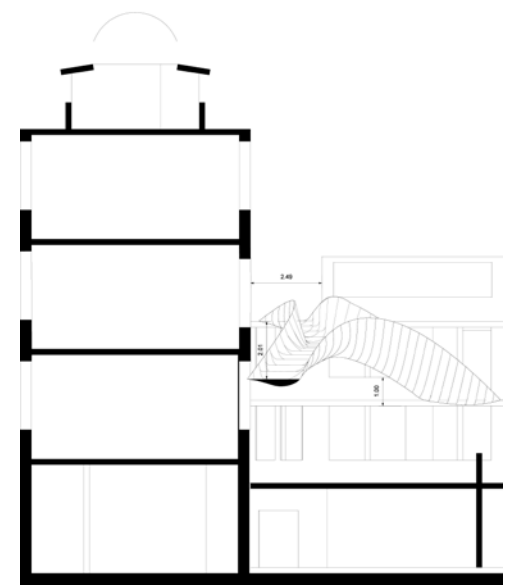
δίπλα πάνω: Τμήματα κελύφους του Pneumatic Alien όπου διακρίνεται η διαμερισματοποίηση σε πλήθος από πνευστά κύτταρα που αντιδρούν με την ηλιακή ακτινοβολία. Φωτογραφία του ανάλογου κατασκευαστικού μοντέλου
δίπλα κάτω: Η λογική που βασίζεται το αλγοριθμικό μοντέλο του KUV συσχετίζοντας πρόγραμμα, κατασκευαστικό σύστημα και λειτουργία με την τροχιά του ηλίου

τελευταία χρόνια στον σχεδιασμό, μέσω της χρήσης υπολογιστών είναι οι αλγόριθμοι. Ένας αλγόριθμος είναι μια ακολουθία υπολογιστικών βημάτων που μετασχηματίζει την είσοδο σε έξοδο.⁴ Η λογική του σχεδιασμού της διαδικασίας και όχι του τελικού αντικειμένου με τη χρήση υπολογιστικών εργαλείων ενσωματώνει σε ένα ενιαίο σχεδιαστικό σύστημα περιβαλλοντικά, προγραμματικά και κατασκευαστικά ζητήματα. Το σχεδιαστικό σύστημα ενημερώνεται από βάσεις δεδομένων που προκύπτουν από τεχνικές που συσχετίζουν την πληροφορία με την επίλυση

των αναδυόμενων προβλημάτων. Ο σχεδιασμός αναζητά εκ νέου την ένταξη στο περιβάλλον. Οι ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής και το μικροκλίμα συγκροτούν τις παραμέτρους που ενημερώνουν τον σχεδιασμό. Το «επιμέρους» συνεπάγεται το «όλον» και αντίστροφα. Η δυναμική σχέση ανάμεσα στο δίπολο αυτό μπορεί να προσδιοριστεί με μαθηματικές τύπους που χρησιμοποιούν την πληροφορία από ψηφιακά και φυσικά πειράματα. Το μοντέλο αναπαριστά σχέσεις και ενημερώνεται από δεδομένα που αντλούνται από τη «διάδρασή» του με την

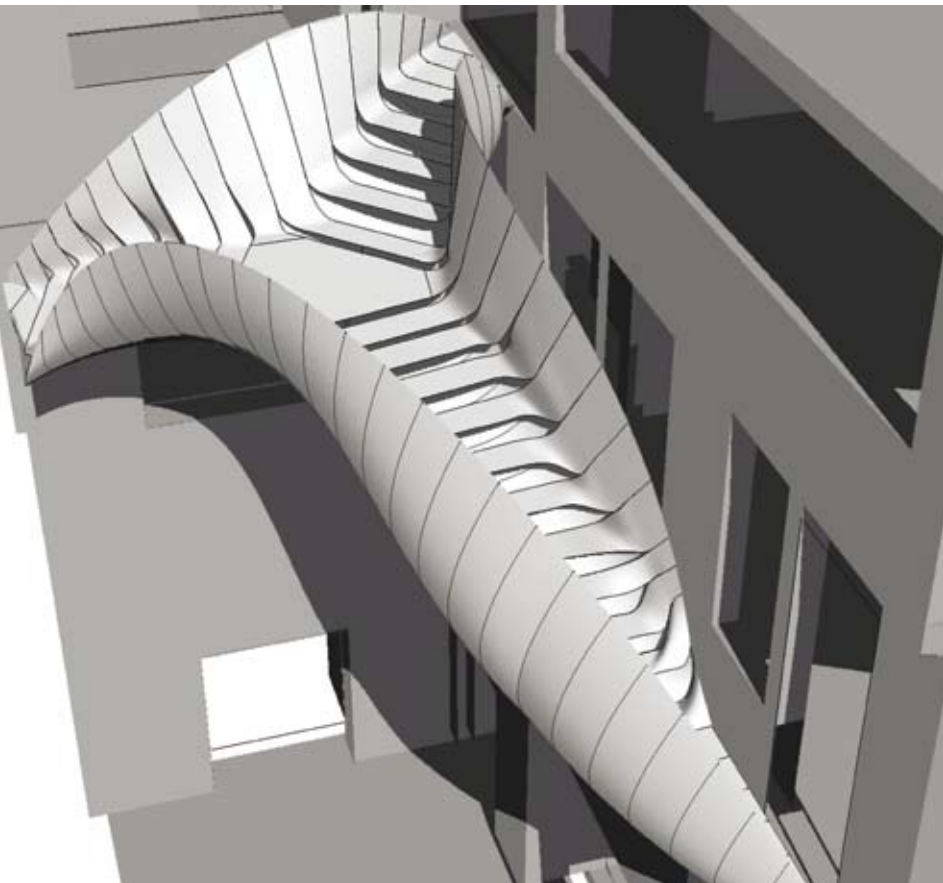

πάνω: Άνψη της πεζογέφυρας «Αρμαδίλο».
Πρώτη φάση του διαγωνισμού
κάτω: Πλάγια Τομή της πεζογέφυρας στο επίπεδο όπου συνδέεται με τα Εργαστήρια του EmTech

πραγματικότητα. Τελικά, η αλληλεπίδραση σε πραγματικό χρόνο του μοντέλου και των περιβαλλοντικών συστημάτων καθορίζει την κατασκευαστική δομή και τη διαδικασία παραγωγής.

Το Pneumatic Alien⁵ σχεδιάστηκε ως plug-in στον χώρο μπροστά από την αρένα της Νιμ στη νότια Γαλλία. Η ποσότητα και ποιότητα του σκιασμού που παρέχει το pavilion ενημερώνεται από την ηλιοφάνεια και τη θερμοκρασία της περιοχής. Το κέλυφος διαμερισματοποιείται σε πλήθος από πνευστά κύτταρα που αντιδρούν με την ηλιακή ακτινοβολία. Στόχος του συστήματος είναι η μηδενική κατανάλωση ενέργειας. Στις μεγάλες θερμοκρασίες το πνευστό «κύτταρο» αυξάνει τον όγκο του με αποτέλεσμα να εμποδίζεται ο άμεσος φωτισμός και να ενισχύεται η θερμική ανάκλαση. Μια σειρά φυσικών πειραμάτων κατευθύνουν τον σχεδιασμό στη χρήση του κατάλληλου αερίου και σχήματος κυττάρου και μέγεθος διαφραγμάτων. Η ανάλυση με λογισμικό προσομοίωσης των περιβαλλοντικών δεδομένων κατά τη διάρκεια του έτους ενημερώνει τον δυναμικό αλγόριθμο που διαφοροποιεί τα

πάνω: Ο συσχετισμός της πεζογέφυρας με τα διαφορετικά επίπεδα και την υπάρχουσα περιβάλλουσα κατάσταση των υπαρχόντων κτηρίων

μεγέθη των διαφραγματικών οπών καθώς και τη σχέση ανάγκης σκiasμού και προγράμματος. Η ανάγκη για αύξηση της πολυπλοκότητας κρίνεται απαραίτητη με την εισαγωγή δεδομένων στον σχεδιασμό. Η δυνατότητά του χώρου να φιλτράρει τα δεδομένα σε πραγματικό χρόνο καθιστά βέλτιστη τη συμπεριφορά του. Αντίστοιχα ο σχεδιασμός ενός κατακόρυφου χώρου όπως το ΚUV⁶ συσχετίζει πρόγραμμα, κατασκευαστικό σύστημα και λειτουργία με την τροχιά του ηλίου ενοποιώντας τους εν δυνάμει ελεύθερους χώρους ενός τυπικού οικοδομικού τετράγωνα στο Μεταξουργείο. Ένα ενιαίο σύστημα φέρουσας περσίδας συνδυάζει το νέο πρόγραμμα, την κυκλοφορία, την οπτική συνέχεια και τη θερμική ακτινοβολία σε ένα ενιαίο σχεδιαστικό αλγοριθμικό μοντέλο. Η επεξεργασία των επιφανειών που προσανατολίζονται ανορθόδοξα σε σχέση με τον ηλιασμό εξομαλύνει μέσω διορθωτικών τακτικών τις υπάρχουσες θερμικές εντάσεις. Το κτήριο αναβαθμίζει το μικροκλίμα και προσφέρει στη γειτονιά νέα λειτουργικότητα σε διάδραση με το περιβάλλον.

Η πεζογέφυρα αποτελεί εξ ορισμού δημοφιλή χώρο στο σύγχρονο αστικό τοπίο. Το τμήμα Emergent Technology and Design στην Architectural Association μετά την προκήρυξη διαγωνισμού κατασκευάζει μια πεζογέφυρα για τις ανάγκες της σχολής. Η ιδέα βασίζεται στη δομή του Αρμαδίλου. Η γέφυρα «Αρμαδίλο» είναι μια διακλαδωτή γέφυρα που ενώνει με σκαλοπάτια τρία διαφορετικά υψομετρικά επίπεδα, ενοποιώντας διαφορετικά κτήρια εντός του πανεπιστημιακού συγκροτήματος. Είναι ένας δημοφιλής ενδιάμεσος χώρος που συνδέει υπάρχουσες δημοφι-

λείς λειτουργίες όπως το μπαρ, τη βεράντα και τα εργαστήρια. Το σχήμα της βασίζεται στο κέλυφος του οργανισμού του Αρμαδίλου. Κάθε σκαλοπάτι με τις παράπλευρες κουπαστές σχηματίζουν ένα U, το οποίο και αποτελεί το βασικό στοιχείο της όλης κατασκευής, και συγκροτεί τη μονάδα ενός δυναμικού δομικού μηχανισμού παρόμοιο με κινητικό μηχανισμό του κελύφους του βιολογικού οργανισμού που μελετήθηκε. Η τελική μορφή της γέφυρας προκύπτει μέσω της χρήσης ενός παραμετρικού τρισδιάστατου αψιδωτού συστήματος, όπου κεντρική πλατφόρμα αποτελεί το «κλειδί» της κατασκευής και διοχετεύει τις εντάσεις προς τις U μονάδες που απαρτίζουν τη γέφυρα και τελικά προς τα υπάρχοντα κτήρια στα οποία καταλήγει. Οι δυνάμεις ώθησης αντιμετωπίζονται μέσω της μορφολόγησης του κιγκλιδώματος. Το παραμετρικό μοντέλο δίνει τη δυνατότητα να εξεταστεί η βέλτιστη στατική συμπεριφορά της γέφυρας δίνοντας τις κατάλληλες κυρτότητες και τα κατάλληλα μεγέθη σε κάθε σημείο της με άμεση ενημέρωση του τελικού μοντέλου της γέφυρας. Φυσικά πειράματα, αποφάσεις για την επίλυση των κατασκευαστικών λεπτομερειών καθώς και το αρχικά επιλεγμένο υλικό του ξύλου, όπως και η διαδικασία υλοποίησης μορφοποιούν το τελικό αντικείμενο του σχεδιασμού, αποκαλύπτοντας τις συμβιωτικές σχέσεις που προκύπτουν στον σχεδιασμό με τη χρήση των αναδυόμενων τεχνολογιών.

Περίληπτικά, η «Ανάδυση» διακηρύττει την εξέλιξη του σχεδιασμού του δημοφιλούς χώρου ως συστήματος που ενημερώνεται από παραμέτρους που περιγράφουν δεδομένα σε πραγματικό χρόνο και τόπο. Μια νέα κατεύθυνση της έρευνας σήμερα είναι ο «Μεταβολισμός» του χώρου. Παραδείγματος χάριν, πως οι ροές των πληροφοριών ή άλλων δικτύων επηρεάζουν τον σχεδιασμό ενός συστήματος. Πώς ένα τέτοιο σύστημα, όπως ο δημοφιλής χώρος, μπορεί να διατηρήσει τη λειτουργία του και να προσαρμοστεί σε νέα πολιτισμικά και περιβαλλοντικά δεδομένα. Αυτό είναι ένα αντικείμενο έρευνας όπου η μελέτη των βιολογικών συστημάτων μπορεί να διευρύνει το σχεδιαστικό μοντέλο σε νέα επίπεδα βελτιστοποίησης της συμπεριφοράς του.

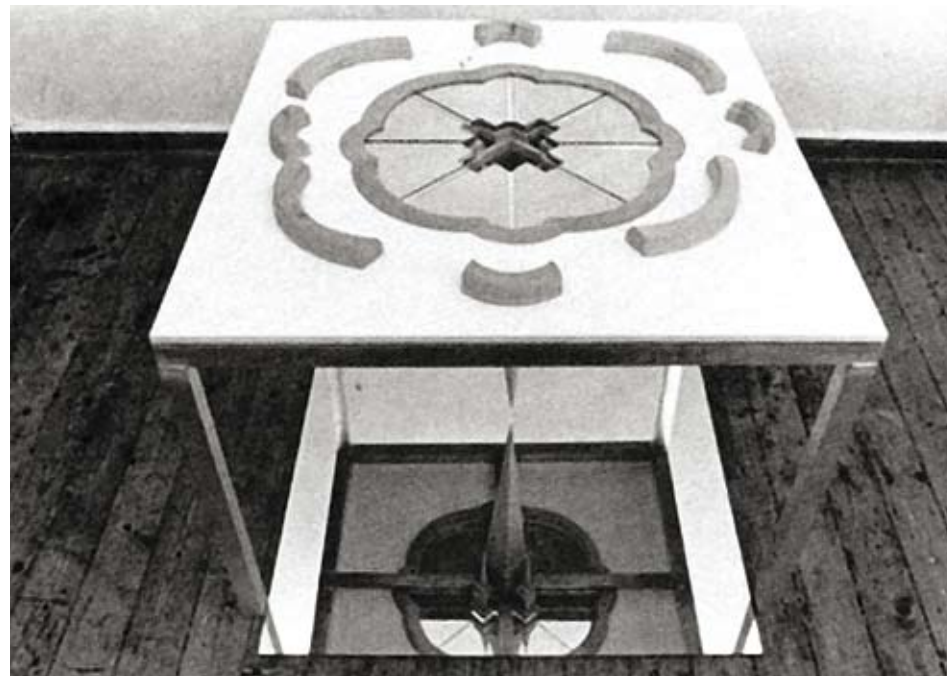
Σημειώσεις

1. Παραδείγματος χάριν το LEED είναι ένα γνωστό σύστημα πιστοποίησης φιλικών προς το περιβάλλον κατασκευών. Πηγή: www.usgbc.org
2. Michael Weinstock, 2010, "The architecture of Emergence. The evolution of form in nature and civilization", Wiley.
3. Michael Hensel, Achim Menges and Michael Weinstock, 2010, "Emergent technologies and design. Towards a biological paradigm for architecture", Routledge.
4. Thomas H. Cormen, Charles E. Leiserson, Ronald L. Rivest. Clifford Stein, 1990, "Introduction to Algorithms", The Massachusetts Institute of Technology – MIT Press.
5. Kim BaeK, Koufakis George, Luo Jing, Turakhia Dishita, 2009, "Pneumatic Alien", www.aaschool.ac.uk
6. Cheng Yu-Hung, Gonzalez Juan Jose, Koufakis George, Luo Jing, 2010, "KUV", www.aaschool.ac.uk

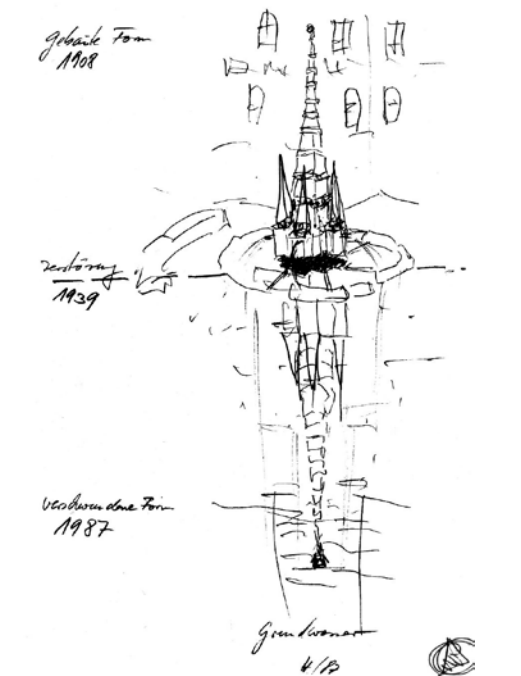

Το «δημοφιλές» μνημείο ως προϊόν των σύγχρονων μνημονικών τεχνικών

της **Κέλλυς Παπαϊωάννου**, αρχιτέκτονας, Msc αρχιτεκτονικής τοπίου, Msc αρχιτεκτονικής-σχεδιασμού του χώρου

Υπό το καθεστώς της ροής της πληροφορίας και της άμεσης – βιωματικής μνήμης που αντικαθιστά μια πιο δομική και διαχρονική ιστορική μνήμη, ο χώρος της σύγχρονης πόλης μεταβάλλεται σημαντικά. Στις δεκαετίες '70-'90 κυριάρχησε η ιδέα της πόλης ως «θέαμα», ως ένα πολύπλοκο σενάριο όπου οι αστικές αναπαραστάσεις αποτελούσαν απλά οπτικά ερεθίσματα. Την τελευταία εικοσαετία, ο αστικός ιστός έχει γίνει ήδη ο χωρικός φορέας των πολλαπλών συστημάτων και δικτύων ηλεκτρονικής επικοινωνίας, εξοβελίζοντας τις παραδοσιακές μορφές αναπαράστασης (όπως τα μνημεία), συνηγορώντας υπέρ μιας επιστημολογικής συζήτησης για το «ανέφικτο της αναπαράστασης». Η σύγχρονη πόλη δεν απευθύνεται πλέον στον τύπο του flaneur (περιπλανώμενου) του Benjamin και του Μπωντλαίρ, με την αντίστοιχη μισοέμφιλοσοφική διάθεση. Δεν απευθύνεται ούτε καν στον «τουρίστα της πόλης» (Huysen 2003: 50), που αρκείται σε μια σκιτσογραφική –και λίγο πολύ εμπορική– εικόνα της. Αντίθετα, αντιστρατεύεται κάθε διάθεση ανάγνωσης και ερμηνείας της κοινωνικο-ιστορικής εξέλιξης μέσα από την πόλη, η οποία παλιότερα αναδύταν από διάφορα αναγνωρίσιμα αστικά στοιχεία. Ελπιδοφόρο στοιχείο ωστόσο είναι ότι οι ίδιες οι κοινωνικές εξελίξεις επαναφέρουν στο πραγματικό πεδίο τον αστικό χώρο ως πυκνωτή κοινωνικής εμπειρίας, ως το υλικό υπόστρωμα της κοινω-

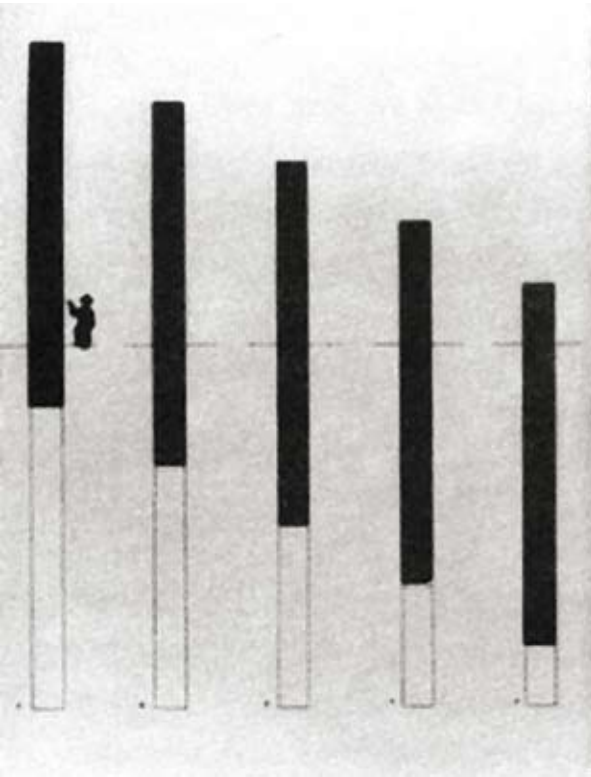

σελ. 51 πάνω: Εφήμερη τέχνη του γλύπτη Shimon Attie (1992) με τίτλο «Εγγραφές σε τοίχους, Βερολίνο», στην οδό Linienstrasse 137. Απεικονίζει αστυνομική επιδρομή σε Εβραίους κατοίκους το 1920

σελ. 51 κάτω: Σκίτσο και μακέτα του μνημείου-αρνητικής φόρμας Aschrott-Brunnen, στο Kas-sel της Γερμανίας από τον γλύπτη Horst Ho-heisel, 1987

νικής ταξικής πάλης. Η υποθετική αδυνατότητα του ανα-παραστάσιμου ως de facto συνθήκης, όπως εισάγεται από τη μετανεωτερικότητα, στενίζει την ιστορία της πόλης και του λαού της ως ρευστή, ασταθή κατάσταση. Στα πλαίσια αυτά, σχετικοποιούνται τα ιστορικά γεγονότα, γιατί θεωρούνται κατασκευές-αναπαραστάσεις που μόνο φαινομενικά προσεγγίζουν την πραγματικότητα (Δάγκας, Τσουκαλά 2008). Σε αυτήν την εξέλιξη ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν οι χώροι εκείνοι, χώροι δημοφιλείς, αγαπητοί στον λαό, που παραδοσιακά συμπύκνωναν την ιστορική έκφραση τη λαϊκής προτίμησης μέσω έθους, κοινωνικής εμπειρίας ή συλλογικής αισθητικής διακύβευσης. Μεταξύ αυτών των χώρων ιδιαίτερη συμβολή έχει το *μνημείο*, με τις παλιότερες και νέες νοηματικές προσλαμβάνουσες. Η σχετικά νέα άλλωστε διάρθρωση του αστικού ιστού, που αντικαθιστά τα παλιά χωρόσημα (πλατείες, δημόσιοι χώροι, μνημεία) και άλλους δημοφιλείς –δηλαδή λαϊκούς– χώρους με φευγαλέα *στιγμιότυπα*, οφείλεται σε έναν βαθμό στην εξέλιξη του ίδιου του κοινωνικού ρόλου, του νοηματικού φορτίου του μνημείου. Το μνημείο εξ ορισμού είναι ένας «δημοφιλής» χώρος, ένας τόπος συλλογικής έκφρασης της μνήμης. Αποτελεί το πρωτογενές πολιτιστικό σχήμα μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η μετάδοση, επικέντρωση, διαλογή, προσαρμογή και ιεράρκηση των ιστορικών συμβάντων, της διαδικασίας επομέως εκφοράς της μνήμης. Οι δύο μεγάλοι πόλεμοι του 20ού αιώνα εγκαίνιασαν μια νέα εθνική μνημειακή πρακτική, η οποία συγκροτήθηκε στη βάση της δημόσιας ανάμνησης των νεκρών, στη «θεαματοποίηση» της συλλογικής ανάμνησης ως κεντρικά αναγνωρίσιμη δραστηριότητα ηθικής τάξης και ενοποιητικό, αφομοιωτικό εργαλείο της λαϊκής συνείδησης (Johnson 1999: 39). Η γενίκευση τη δεκαετία του '50 διαφόρων μνημονικών τεχνικών όπως οι «εθνικές» τελετές, τα εγκαίνια, η παρουσία κυβερνητικού εκπροσώπου στις τελετές μνήμης, σηματοδότησαν τη μαζικοποίηση των μνημείων, την τυποποίηση της μορφής και των μνημονικών αυτών τεχνικών, και παράλληλα διευκόλυναν τη συλλογική ιδιοποίηση της μνήμης, δια μέσω της δημοσιοποίησής της και των συμβολικών αναπαραστάσεων (Bruneau 2004: 18). Με την ανάπτυξη των «πολιτικών της μνήμης» (memory politics) ως ενός από τα βασικά εργαλεία άσκησης της εξουσίας, κυρίως από τις μεταπολεμικές σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις της Δύσης, και ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του '70, σημειώθηκε μια έξαρση της μνημειακής εθνικής πολιτικής των δυτικών κρατών.¹ Ο παροξυσμός κατασκευής εθνικών μνημείων κατέστησε το παρελθόν οργανικό κομμάτι του παρόντος, δημιουργώντας ένα ιστορικό «κενό» σε ό,τι εγγραφόταν στον χώρο ως ιστορία και παρελθόν του λαού. Στόχος των μνημειακών πολιτικών των ευρωπαϊκών κρατών ιδιαίτερα μετά το '70 είναι η καλλιέργεια της «συναινετικής» ή «μη συστηματοποιημένης» μνήμης (Dennebaker, Dario, Bemard 1997) στον αντίποδα της ιστορικής μνήμης, αναζητώντας νέα μνημονικά εργαλεία και εκφραστικά μέσα που θα ισχυροποιούν την ιδιότητα του «δημοφιλούς» μνημείου στην κατεύθυνση της άμβλυνσης των διαχωριστικών γραμμών, των διαφορετικών ερμηνειών και πρακτικών μνημόνευσης.

Το νόημα ταυτόχρονα περνά από την ηρωοποίηση σε αντιηρωικές και αντισυμβατικές κατηγορίες, συμπαρασύροντας τις μορφές, προκειμένου τα μνημεία να εγκαλούν ως κοινό αίσθημα την εκάστοτε «εθνική αποστολή». Το ίχνος, όπως και το τραύμα, το συλλογικό δηλαδή μαρτυρικό βίωμα ή μνήμη ενός οδυνηρού γεγονότος, γενικεύονται ως μορφές χωρικής συγκρότησης ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '80, όταν η ιστορική και φιλοσοφική συζήτηση για το Ολοκαύτωμα και τη μαζική εξόντωση των Εβραίων αποτέλεσε σημείο αναφοράς του δημόσιου πόνου και της εθνικής μνημειακής κουλτούρας πολλών δυτικών κρατών. Τόσο το ίχνος όσο και το τραύμα σχετίζονται ψυχαναλυτικά με την απώλεια και την απουσία και αξιοποιούνται στις μεταμοντέρνες χωρο-μνημονικές πρακτικές ως τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να αποδώσουν τις σύγχρονες προσεγγίσεις σχετικοποίησης της ιστορικής πραγματικότητας, εξίσωσης της μνήμης με μια «λυτρωτική» λήθη. Η μεταμοντέρνα αντίληψη για το συλλογικό τραύμα εγκαινίασε νέες στρατηγικές της χωρικής έκφρασης, οι οποίες αναφέρονται πλέον υπαινικτικά – μη αναπαραστατικά στο ψυχολογικό αντί του ιστορικο-κοινωνικού υποκειμένου. Το σοκ, η ειρωνεία, ο κυνισμός, η ανασφάλεια και το δέος αποτελούν σήμερα αυτοαναφορικές «σημειώσεις» του αρχιτέκτονα στον χώρο, οι οποίες αποσκοπούν στην αναμετάδοση του δικού του, υποκειμενικού αισθήματος σε ένα βίαιο ερέθισμα, ενεργοποιώντας την έμπνευσή του. Ο αντιπερισπασμός, δηλαδή η αυθόρμητη, ενεργητική αντίδραση γίνεται η φυσιολογική, αντανακλαστική κοινωνική συμπεριφορά που αρμόζει στους σύγχρονους τόπους μνήμης και συλλογικής εμπειρίας. Ο αντιπερισπασμός, ως πρακτική μνηματοποίησης της πραγματικότητας στη δυτική μετανεωτερική κουλτούρα, αντιπαρατάσ-

δίπλα κάτω: Σκίτσο για το «εξαφανιζόμενο» μνημείο Ενάντια στο Φασισμό και υπέρ της Ειρήνης, στο Harburg της Γερμανίας από τους γλύπτες Jochen Gerz και Esther Shalev-Gerz, 1985

κάτω: Έκθεση μυωπικών γυαλιών όπως βρέθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Εβραίων Μαουτκάουζεν σε ομαδικό τάφο

σεται κριτικά στην πνευματική απορρόφηση και στην εσωστρέφεια του θεατή, οι οποίες θεωρούνται ότι εκφύλισαν τη μοντέρνα αφήγηση και ρητορική. Είναι δε αυτός που αποτελεί πλέον το θέμα και το «θέαμα» ως ποιότητα ενός «δημοφιλούς» μνημείου. Η απαθανάτιση του εαφήμερου, του μη εμβληματικού στοιχειοθετεί το σύγχρονο «δημοφιλές» μνημείο. Με το βάρος όμως στην πρακτική, στη διαδικασία (απαθανάτιση), στη σημείωση και όχι στο κείμενο...

Σε αυτά τα πλαίσια, προκύπτει ένας νέος τύπος μνημείου, το «αντι-μνημείο» (counter-monument), βάσει ενός όρου του James E. Young (1998: 12) ως παράγωγου της «αντι-κουλτούρας» (counter-culture), που αναφέρεται πλέον όχι στους νικητές και ήρωες της ιστορίας, αλλά στα θύματα ως τέτοια, αξιοποιώντας στοιχεία της εθνικής ενοχής και μεταμέλειας, της μετωνυμίας στα σύγχρονα θύματα των πολέμων, των γενοκτονιών, των μαζικών καταστροφών. Το αντι-μνημείο ωθεί σε μια διαδικασία συνδιαλλαγής της τέχνης και της αρχιτεκτονικής περισσότερο με τον εαυτό της και με ένα ετερόκλητο κοινό, παρά με την ακρίβεια και ερμηνεία της ιστορίας. Ο Young χαρακτηρίζει ως αντι-μνημεία αυτά που εξαφανίζονται αντί να προβάλλουν ως σταθερά και διαχρονικά, που είναι χτισμένα «μέσα» στο έδαφος αντί να υψώνονται πάνω από αυτό, που επιστρέφουν το συναισθηματικό βάρος της μνήμης σε όσους τα επισκέπτονται αναζητώντας να θυμηθούν. Είναι αυτά που αποτυπώνονται με θηλυκές φόρμες, μαύρες ή αρνητικές μορφές, στα οποία κανείς «σκύβει» αντί να σηκώνει το βλέμμα για να τα αντικρίσει (Young 1998: 12). Το ανοίκειο, η τομή, η αυτο-αναφορική μνήμη, η a priori ημιτελής διαδικασία (performance), το σοκ παρουσιάζονται ως τα «σενάρια» ενάντια στην απειλή εργαλειοποίησης της μνήμης. Έτσι, το ίδιο τελικά το περιεχό-

μενο της έννοιας του «δημοφιλούς» μνημείου μετατοπίζεται από τις συλλογικά αναγνωρίσιμες ποιότητες/αξίες –αυτό άλλωστε θεωρείται για τους μεταμοντέρνους παρωχημένη ουσιοκρατία– στη δυνατότητά του να συγκροτεί ένα «περίπου αντικείμενο» (quasi object) (Huyssen 2003: 60). Μια ψευδαισθητική και αποσταθεροποιημένη μετα-εικόνα (after-image), που δεν μπορεί να καταστεί συλλογικό βίωμα, γιατί δεν παραδέχεται αξιωματικά την ύπαρξη λαϊκής ιστορίας και πείρας, παρά μόνο το τέλος τους. Συμπυκνώνει έτσι τη σύγχρονη θεωρητική διαμάχη περί «του τέλους της Ιστορίας» και της αντικατάστασης αυτής από φαντασιακές μνήμες, κατασκευασμένες από τα ΜΜΕ και τη βιομηχανία της πολιτιστικής κατανάλωσης. Τα σύγχρονα «δημοφιλή» μνημεία απαρνούνται τελικά κάθε εγχείρημα συγκρότησης ταυτότητας. Είναι «δημοφιλή» γιατί απλά είναι του συρμού...

Σημείωση

1. Στα μέσα της δεκαετίας του '70 στη Γαλλία παρατηρήθηκε μια διαφορετική στάση απέναντι στην Belle Eroque και ένας νέος ιστορικισμός διαμόρφωσε το ανανεωμένο ενδιαφέρον τόσο στη νομιμοποίηση της Γ΄ Γαλλικής Δημοκρατίας όσο και στην ανέγερση μνημείων. Φιλοτεχνήθηκαν έτσι μαζικά μνημεία-ανδριάντες αφιερώματα στους μεγάλους άντρες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά και σε διανοητές και πολιτικούς. Η τάση αυτή ενσωματώθηκε σε ένα κεντρικό, κυβερνητικό πρόγραμμα, συμπεριλαμβανοντας όλες τις μη αμφιλεγόμενες γαλλικές μορφές και επιμένοντας στη ρεαλιστική και καθόλου φαντασμαγορική αναπαράσταση. Η Γαλλία, παρά την ιδιαίτερη παράδοση, επέμεινε σε συμβατικά μνημεία, μέσω μιας κυβερνητικής αποστολής που κατέληξε στην τοποθέτηση παραπάνω από 20 ανδριόντων, προτομών και αγαλμάτων, διεκδικώντας τη μεγαλύτερη ίσως αντίστοιχη κρατική επεκίερση στη Δύση μετά το 1970 (Michalski 1998: 167-8).

Βιβλιογραφία

Bruneau, M. (2004). *Η μνήμη του προσφυγικού ελληνισμού. Τα ανεγερθέντα μνημεία στην Ελλάδα 1946-2004*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Δάγκας, Αλ., Τσουκαλά, Κ. (2008). «Μεταμοντερνισμός και Ιστορία. Μια κριτική προσέγγιση». *Ουτοπία*, 82, Νοέμβριος-Δεκέμβριος, 23.

Dennebaker, J. W., Paez, D., Rime, B. (1997). *Collective Memory of Political Events. Social Psychological Perspectives*. New Jersey: Lawrence Erlbawm Associates.

Huyssen, A. (2003). *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory*. U.K.:Stanford University Press.

Johnson C.N. (1999). «The spectacle of memory: Ireland's remembrance of the Great War, 1919». *Journal of Historical Geography*, 25, 1 (1999), 36–56.

Michalski, S. (1998). *Public Monuments: Art in Political Bondage 1870-1997*. London: Reaktion Books Ltd.

Young, E.J. (1998, 24 Μαΐου). «Holocaust Monuments and Counter-Monuments». Συνέντευξη στους Gordon, A., και Goldberg, A. Στο http://www1.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%203852.pdf (πρόσβαση 13/2/2010).

ΕΛΕΝΗ ΖΟΓΓΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΟΓΓΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Μαζί στη Ζωή και στην Τέχνη»

Από την Τετάρτη 1η Δεκεμβρίου 2010, η Δημοτική Πινακοθήκη Ψυχικού, και το Ίδρυμα Γεωργίου Ζογγολόπουλου, οργανώνουν μια έκθεση όπου για πρώτη φορά, παρουσιάζονται μαζί, έργα του Γιώργου Ζογγολόπουλου και της γυναίκας του Ελένης Ζογγολόπουλου-Πασχαλίδου.

Η έκθεση αυτή, πραγματοποιείται έναν μήνα μετά τα εγκαίνια της πλατείας «Γιώργου Ζογγολόπουλου» στο Ψυχικό στην οποία τοποθετήθηκαν έξι μεγάλα γλυπτά του σαν μία τιμητική αναφορά στο έργο του.

Αποτελεί μία μοναδική ευκαιρία για τους επισκέπτες της να θαυμάσουν γνωστά και άγνωστα έργα του δημιουργικού αυτού ζευγαριού που ήταν μόνιμοι κάτοικοι Ψυχικού μετά τον πόλεμο και πέρασαν όλη τη μακρά ζωή τους δουλεύοντας και δημιουργώντας στο ατελιέ του σπιτιού τους που αποτελεί σήμερα την έδρα του ομώνυμου Ιδρύματος που ίδρυσε ο Ζογγολόπουλος το 2004.

Τα έργα της έκθεσης αποτελούν επιλογές από γλυπτά, ζωγραφικά και σχέδια από την κοινή τους πορεία «στη Ζωή και στην Τέχνη». Σαν ζευγάρι, συμβάδιζαν με τα παγκόσμια καλλιτεχνικά ρεύματα της εποχής τους και εξελίσσονταν αλλάζοντας τρόπους έκφρασης χωρίς όμως να προδίδουν τον αταλάντευτο άξονα του πιστεύω τους. Η Ελένη υπήρξε αφοσιωμένη με πάθος στη ζωγραφική της και συμπαραστάθηκε στον Γιώργο σε όλη του τη ζωή με την απέραντη αγάπη της και με την πίστη της στο ταλέντο του.

Ο Ζογγολόπουλος έλεγε σε μια συνέντευξή του το 1997: «Η γλυπτική γίνεται με όγκους πολλούς, γίνεται και με γραμμές. Γλυπτική είναι σήμερα και μια σκιά. Δεν ορίζεται μόνο στον όγκο, στο μασίφ. Υπάρχει κάποια εξέλιξη

και σιγά σιγά φτάνει κάποιος να κάνει πράγματα με γραμμές. Δεν εξαρτάται από τον όγκο...

Η έμπνευση είναι μια αφορμή, δεν είναι τίποτα άλλο. Βλέπεις ένα έργο και από αυτό εσύ δημιουργείς ένα άλλο. Εμένα γι' αυτό μου αρέσει αυτό που κάνω. Γιατί δεν νοιώθω μόνος. Υπάρχουν οι άλλοι, γι' αυτό υπάρχω. Αυτοί είναι η αφορμή μου. Δεν πιστεύω σε ό,τι έρχεται από τον ουρανό, αλλά σε ό,τι είναι πλάι μου και κινείται μαζί με μένα».

Τα έργα της έκθεσης προσφέρθηκαν από τη συλλογή του Ιδρύματος Γεωργίου Ζογγολόπουλου, ένα γλυπτό από τον συλλέκτη κύριο Ζαχαρία Πορταλάκη και μέρος των ζωγραφικών της Ελένης Ζογγολόπουλου-Πασχαλίδου από ιδιώτες συλλέκτες.

Η επιμέλεια της έκθεσης έγινε από τον διευθυντή του Ιδρύματος Γεωργίου Ζογγολόπουλου αρχιτέκτονα κύριο Άγγελο Μωρέτη σε συνεργασία με τη Διευθύντρια της

Ο Γιώργος Ζογγολόπουλος και η σύζυγός του Ελένη από το ταξίδι τους στη Γαλλία το 1976

Δημοτικής Πινακοθήκης Ψυχικού κυρίας Ελίζας Γερολυμάτου. Οργανώθηκε με την ευγενική υποστήριξη της Δημοτικής Κοινωφελούς Επιχείρησης Ψυχικού και τη χορηγία της ασφαλιστικής εταιρείας ΚΑΡΑΒΙΑΣ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ.

Περισσότερα στοιχεία για το ζεύγος Ζογγολόπουλου και το Ίδρυμα «Γεωργίου Ζογγολόπουλου» με τις δραστηριότητές του, μπορείτε να βρείτε στο INTERNET στη διεύθυνση: www.zongolopoulos.gr

Ποσειδώνας, 1955. Από την υπαίθρια γλυπτοθήκη στην πλατεία «Γιώργου Ζογγολόπουλου» του Δήμου Ψυχικού